

Aktuální poznání fylogeneze eukaryot a mnohobuněčných živočichů (Metazoa)

Podobnosti mezi taxony

Homologické (homologie) - podobnosti mezi potomky nebo v linii potomek předek, ale vždy **založené na kontinuitě genetické informace**

- **apomorfní** podobnosti - přítomnost evoluční novinky (odvozeného, sekundárního stavu znaku), vzniklé jedinečnou událostí; autapomorfie = ojedinělý výskyt apomorfie, synapomorfie = společný výskyt apomorfie
- **pleziomorfní** podobnosti - shody v původnějším (primitivnějším - méně časově) stavu znaku u předka a potomků; výskyt společných pleziomorfií u potomků je sympleziomorfie (nemají význam pro poznání příbuznosti, protože tento znak sdílí i jiné taxony mimo okruh našeho zkoumání)

Podobnosti mezi taxony

Homoplazické (homoplazie) - podobnosti mezi potomky **vzniklé nezávisle** na sobě

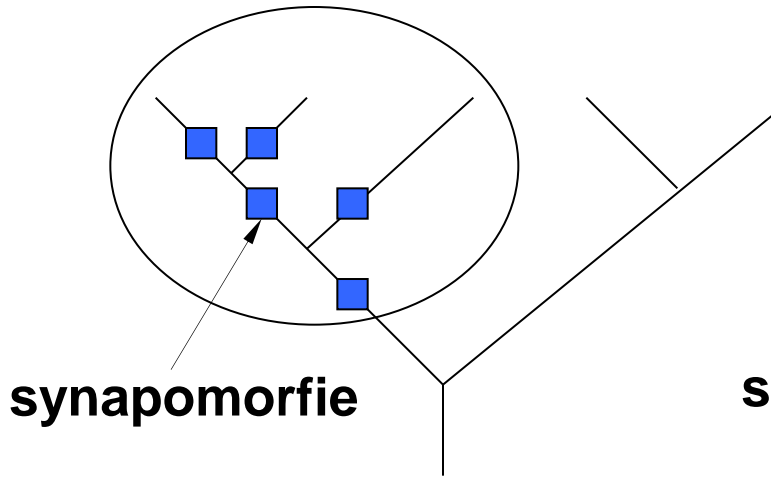
- **konvergence** - podobnosti vzniklé nezávisle na existenci společného předka, nezávislé evoluční události (př. krovky brouků a škvorů, komorové oko, volvace svinek a svinulí)
- **analogie** - celková povrchní podobnost díky stejné funkci či životu ve stejném prostředí (př. křídlo ptáků a letounů, rybovitý tvar)
- **paralelizmy** - podobnosti mezi blízce příbuznými potomky, nesdílené výlučným společným předkem, ale podmíněné nějakou jeho vlastností (př. polokrovky ploštic)
- **reverze** - druhotné konvergentní podobnosti potomků upomínající na stav u vzdálených předků; negativní reverze = ztráty - ztráta křídel u části okřídleného hmyzu (blechy upomínají na příbuznost s primárně bezkřídlymi)

Přirozenost taxonů

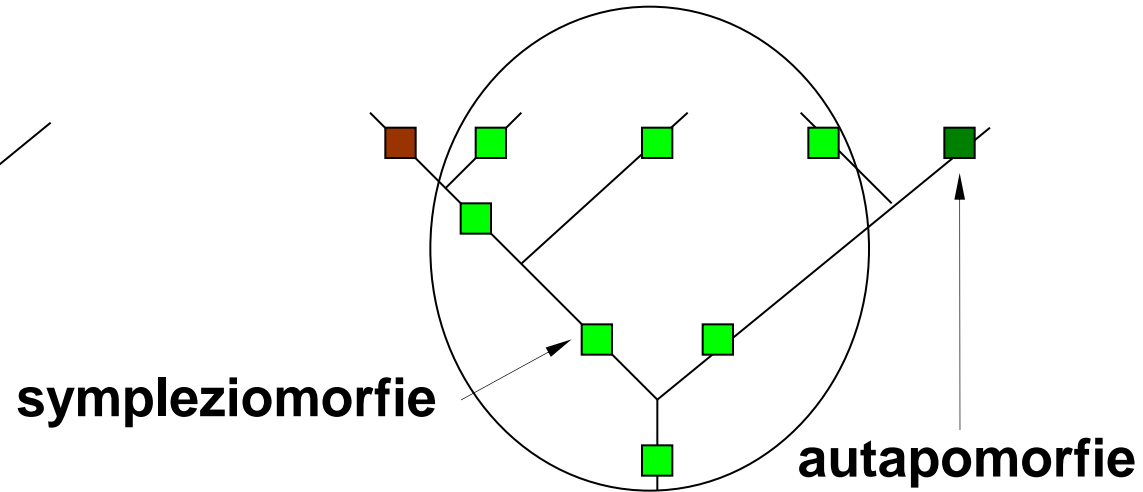

- **Taxon** - obecná jednotka na různých úrovních systému
- **Monofyletický taxon (monofylum)** - zahrnuje exklusivního (= pouze pro tento taxon) společného předka (**ancestor**) tohoto taxonu a všechny jeho potomky; založen na **apomorfních podobnostech (apomorfiích)**
- **Parafyletický taxon (parafylum)** - nezahrnuje všechny potomky společného předka a ten není exklusivní (= byl předkem i jiného taxonu), společný předek je zahrnut; je založen na **pleziomorfních podobnostech (pleziomorfiích)**
- **Polyfyletický taxon (polyfylum)** - sběrná skupina, založená na povrchně pojaté a nezávisle vzniklé podobnosti, vlastní společný předek neexistuje; je založen na **homoplazických podobnostech** (např. konvergence)

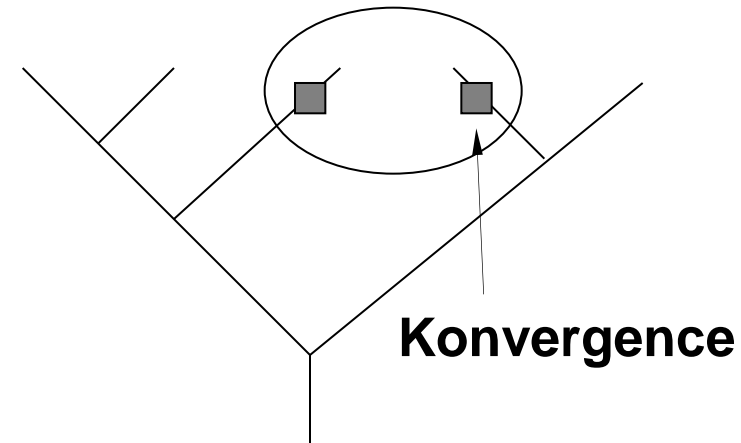
Monofylum

Parafylum

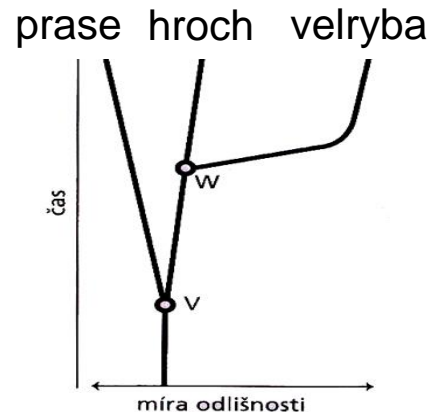

Polyfylum

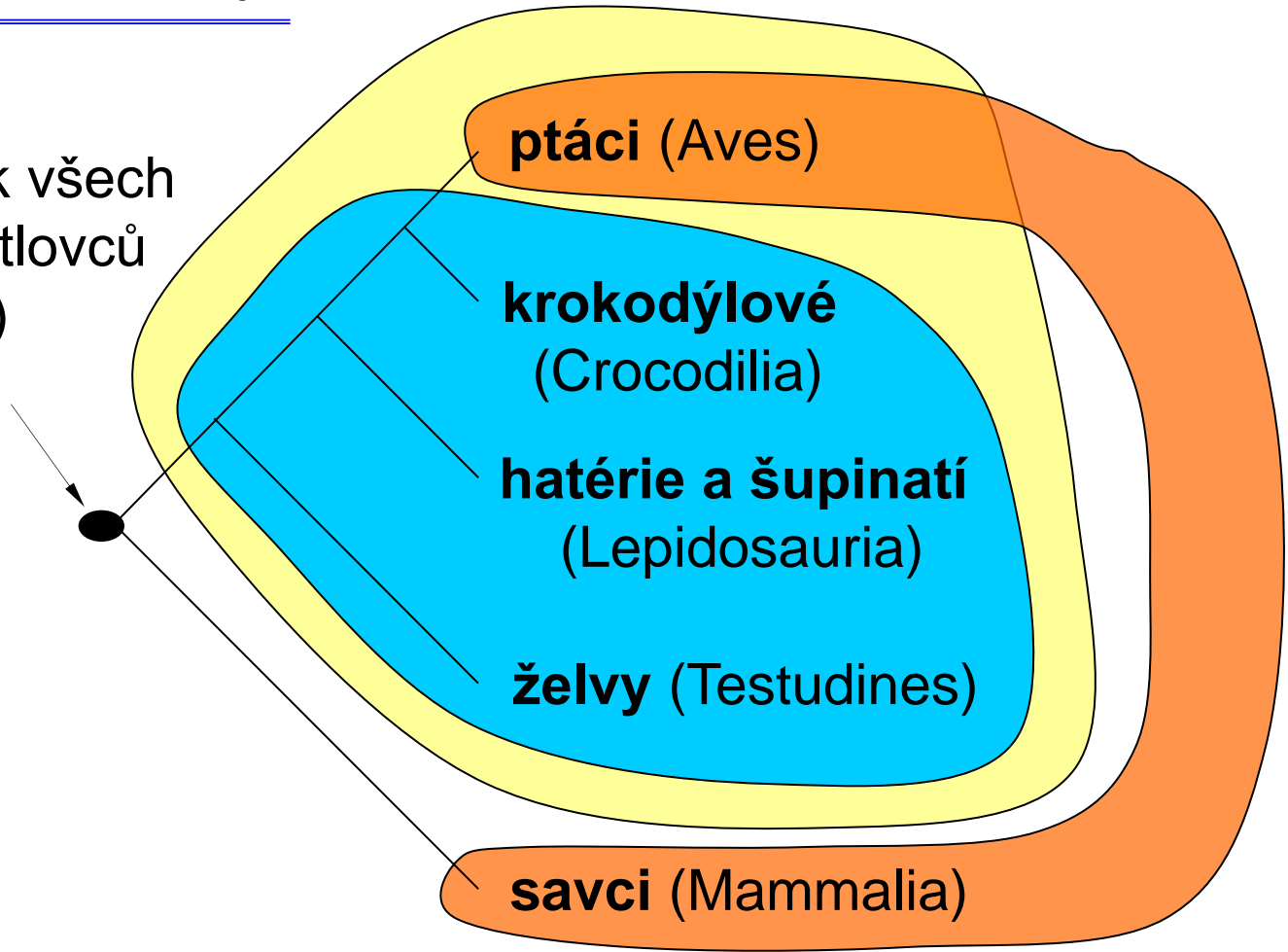
- pouze taxony monofyletické jsou taxony přirozené, protože jsou celistvými a úplnými výseky historického vývoje taxonů

- podobnost apomorfní (přítomnost evoluční novinky) nám odhalí situaci, kdy je podobnost dána pouze malou diferenciací taxonů

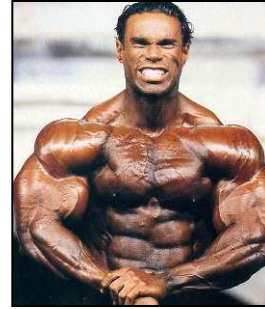
Typy taxonů - příklady

společný předek všech
blanatých obratlovců
(Amniota)

- - monofylum plazi (Sauropsida)
- - parafylum „tradiční“ plazi (Reptilia)
- - polyfylum teplokrevní (Homoiothermia)

Typy taxonů - příklady

šimpanz

člověk

gorila

orangutan

10^6 let

1,8

5

10

šimpanzi + člověk = monofylum
gorila + člověk = parafylum
šimpanzi + orangutan = polyfylum

Diverzita a fylogeneze eukaryot

- značná nejednotnost, progresivní vývoj a změny na základě nových molekulárně-genetických dat
- klasické pojetí - názor amerických autorů: Cavalier-Smith (1983) a Corliss (1994), kteří uznávají **6 říší**:

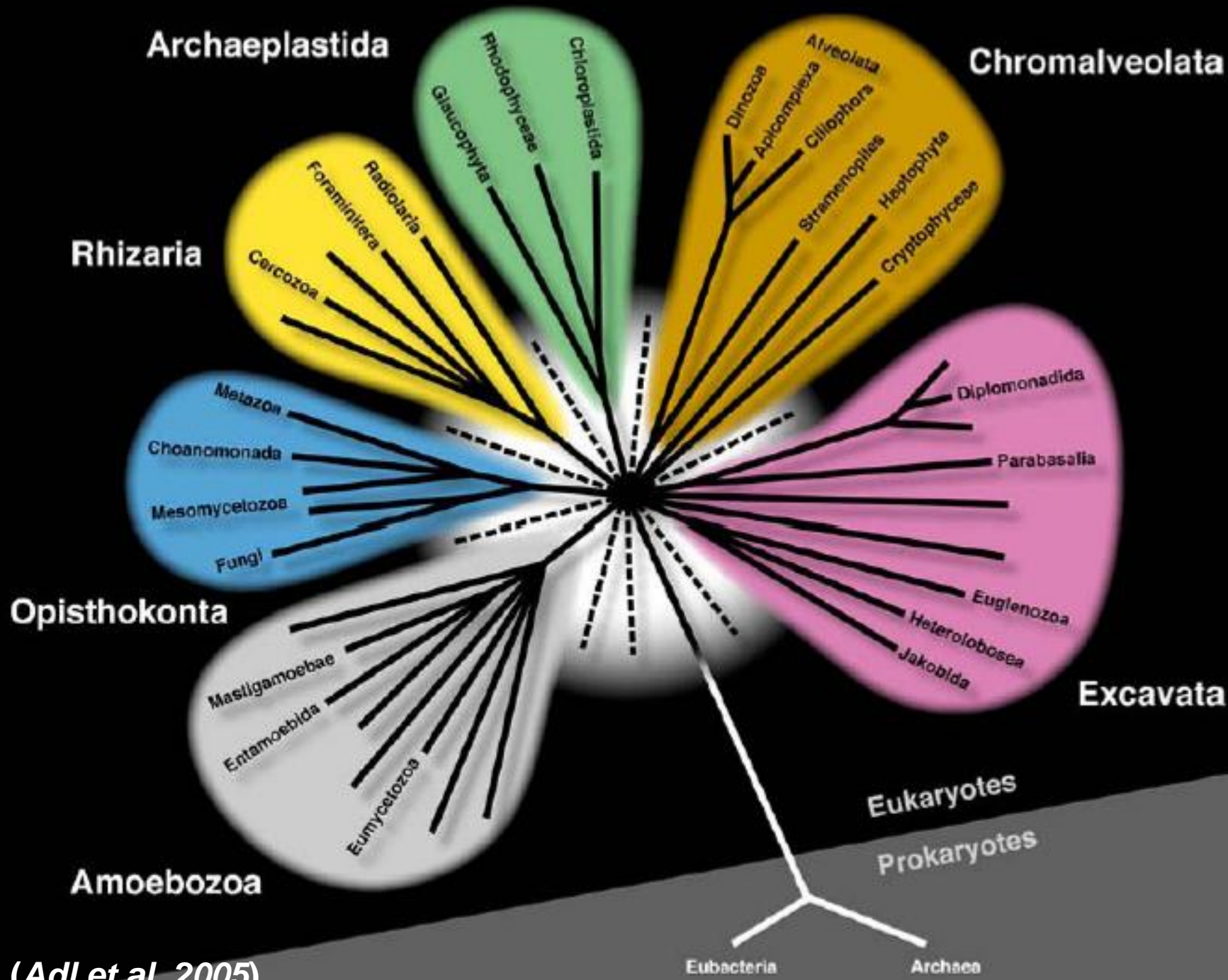
Archezoa, Protozoa, Chromista, Plantae, Fungi, Animalia

(probírání zástupci Archezoa, Protozoa a Animalia)

- moderně s novými molekulárními poznatky - vše jinak!!!

6 zcela jiných „říší“

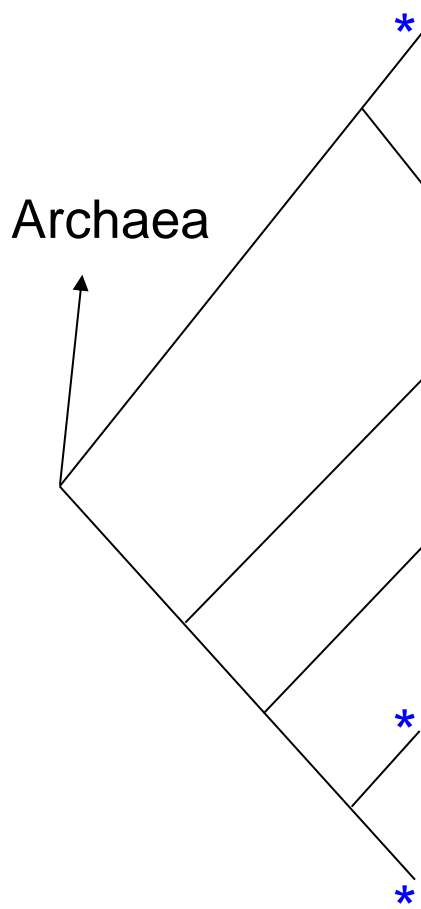

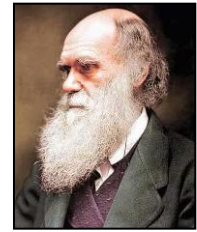
(Adl et al. 2005)

Fylogeneze eukaryot - moderní pojetí

„6 říší“

* **Opisthokonta**: houby, mnohobuněční živočichové, někteří „prvoci“

Amoebozoa: měňavky, hlenky, řada „bičíkovců“ (pohyb hlavně bičíky)

Rhizaria: „bičíkovci“ a kořenonožci (pohyb hlavně panožkami)

Excavata: většinou „bičíkovci“ (např. trypanozomy) a někteří kořenonožci

* **Archaeplastida**: pravé rostliny, zelené řasy, ruduchy a glaukofytní řasy

* **Chromalveolata**: „prvoci“ (např. nálevníci), rozsivky, hnědé řasy a „plísňě“

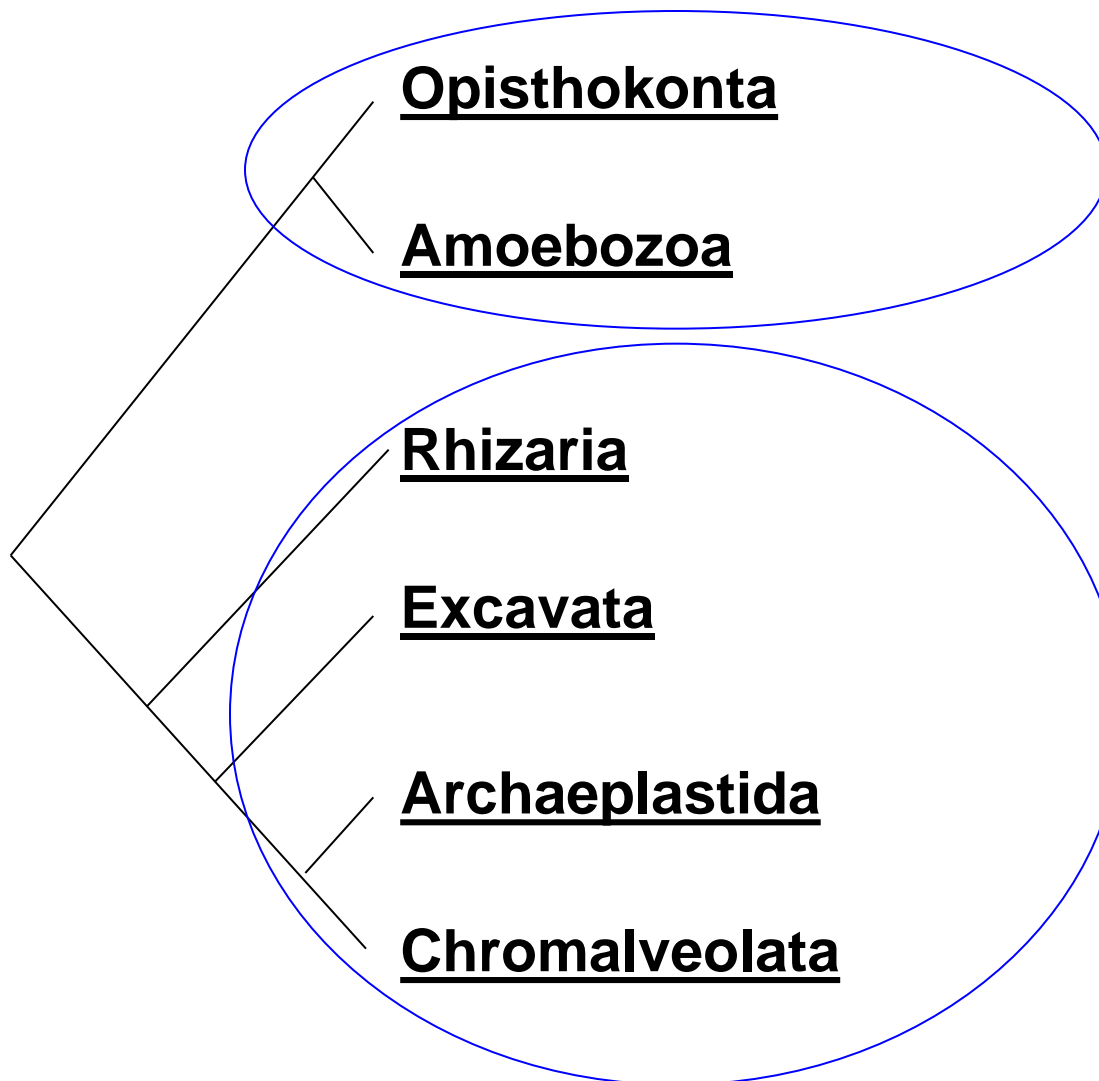

* - linie, kde vznikly mnohobuněčné formy

Fylogeneze eukaryot – možné varianty

- záleží na pozici kořene, místa kde evoluce celé skupiny začala

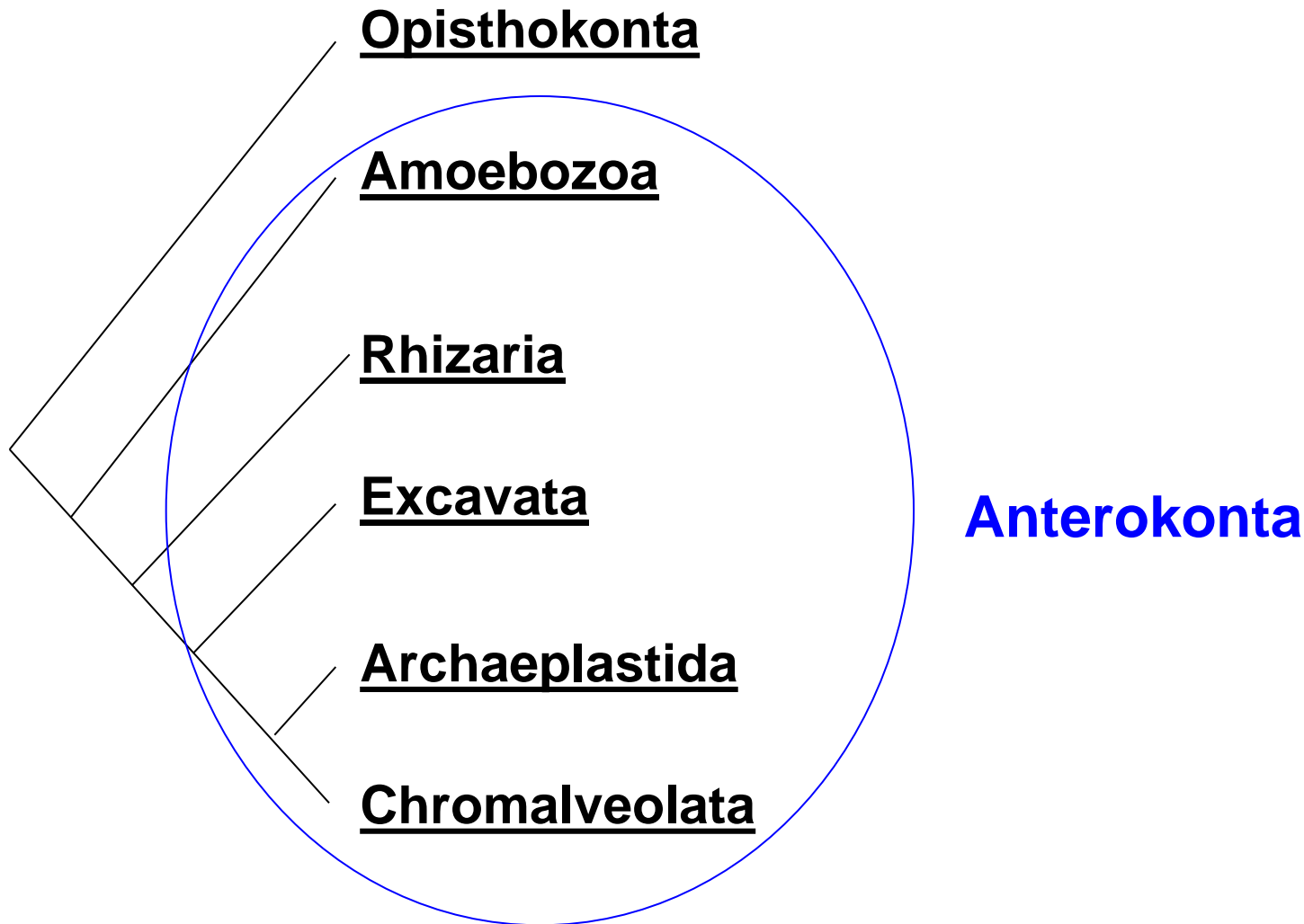

Unikonta
(Pananimalia) –
původně jeden bičík

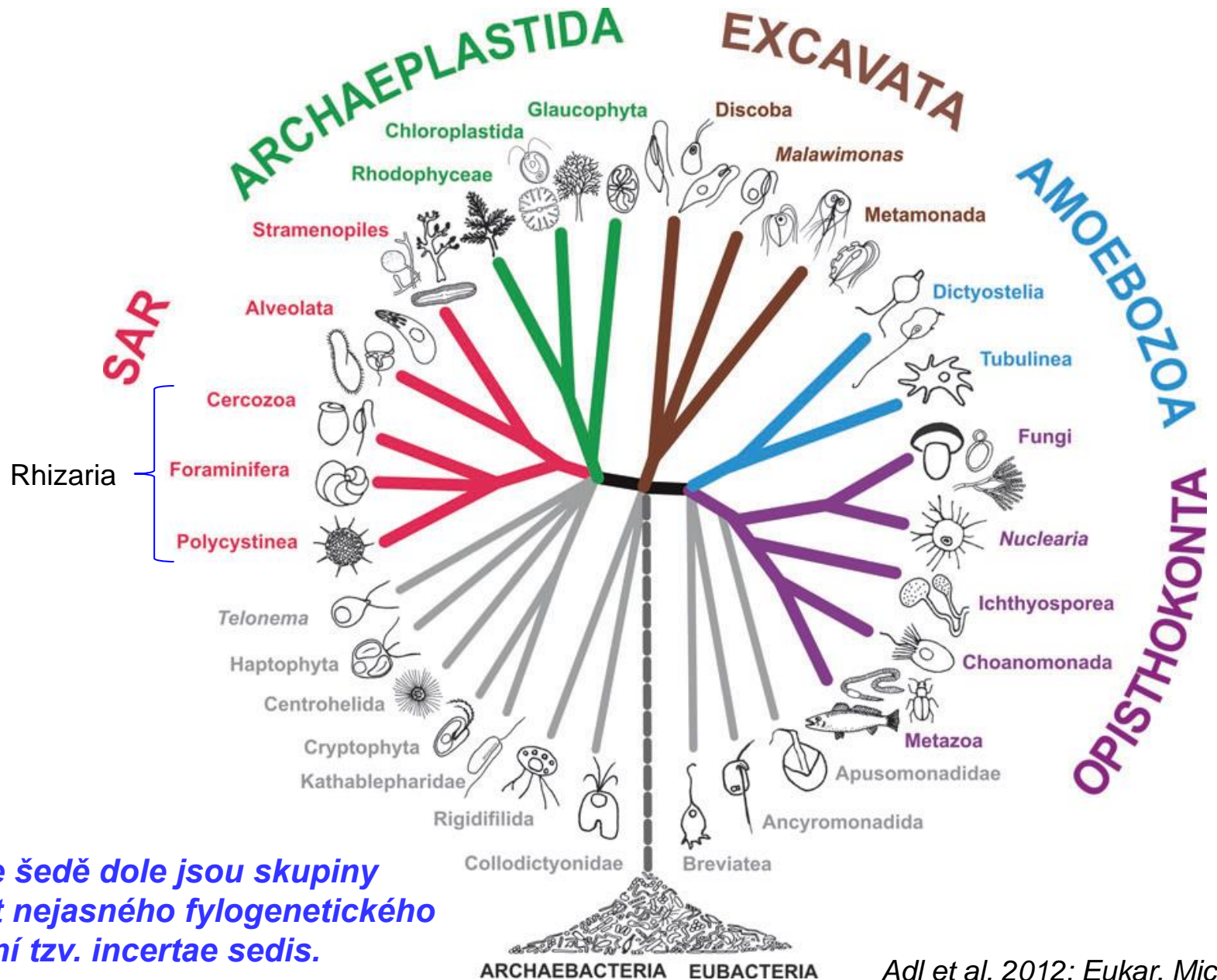
Bikonta –
původně dva bičíky

Fylogeneze eukaryot – možné varianty

Poslední "výkřik" fylogenetiky eukaryot

!!! Světle šedě dole jsou skupiny eukaryot nejasného fylogenetického postavení tzv. *incertae sedis*.

Průběh fylogeneze eukaryot

- **Eukaryota jsou monofylum** - všechny živočišné a rostlinné organismy lze redukovat na jediný prvotní druh (společný předek)
- jednobuněční eukaryonti **netvoří** monofyletickou skupinu, i když jsou si podobní svou jednobuněčností či chyběním buněčné somatické diferenciaci
- v minulosti představa lineární fylogeneze, představa fylogeneze jako žebříku pokroku - byla doba, kdy vznikly **dnešní** formy jednobuněčných organismů, z nich posléze bezobratlí, kteří připravili půdu pro obratlovce
- dnešní organismy jsou výsledky evoluce, která má podobu košatého stromu a my vidíme jen koncové větve (v minulosti existoval jednobuněčný předek, ze kterého vznikly jak některé dnešní jednobuněčné formy, tak některé mnohobuněčné)

Buněčné organismy dělíme na dvě základní skupiny (nadříše)

PROKARYOTA

(bakterie, archea, sinice)

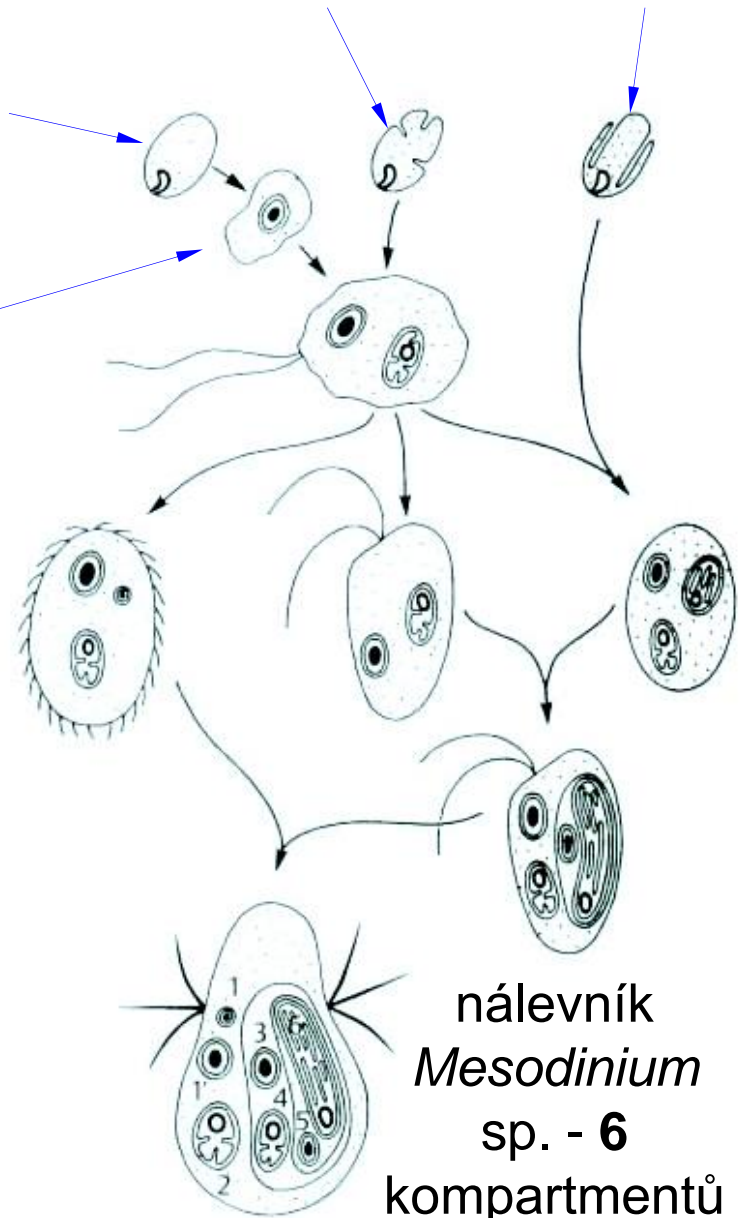
EUKARYOTA

- **Teorie endosymbiózy** (Margulis 1970 a 1996): eukaryota vznikla z archeí, která po získání cytoskeletu (pravděpodobně zdokonalením prokaryontního cytoskeletu) tak získala i schopnost fagocytovat jiná archea resp. sinice, ze kterých vznikly mitochondrie resp. chloroplasty (asi před 2,5 až 1,5 miliard let)
- tyto pochody se ve fylogenezi děly opakovaně za vzniku dalších organel a nemuselo vždy jít jen o prokaryontní b.

prokaryont později přeměněný v mitochondrii a chloroplast

vznik a obalení DNA cytoplazmatickou membránou - vznik jádra

prokaryont
první eukaryont

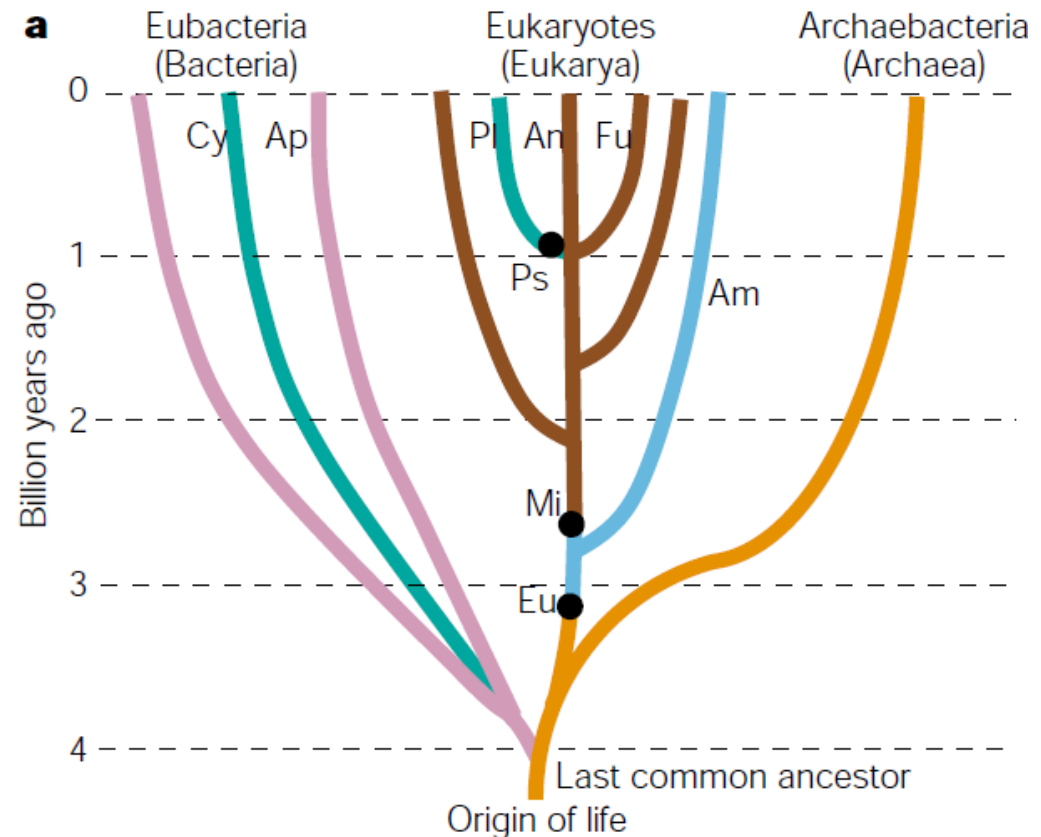
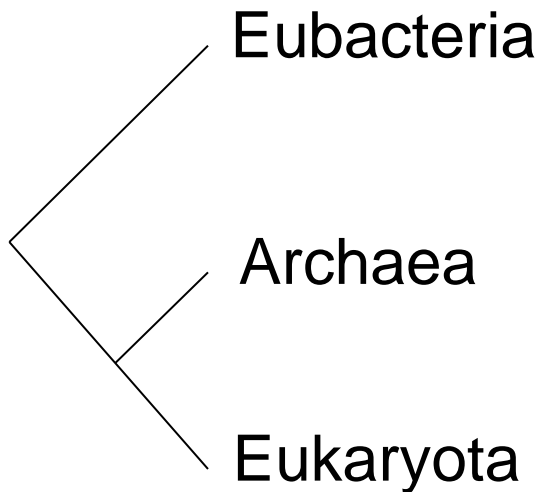

Teorie endosymbiózy
- teorie evoluce
eukaryotických buněk z
prokaryotických a
evoluční vývoj
složitějších eukaryontů

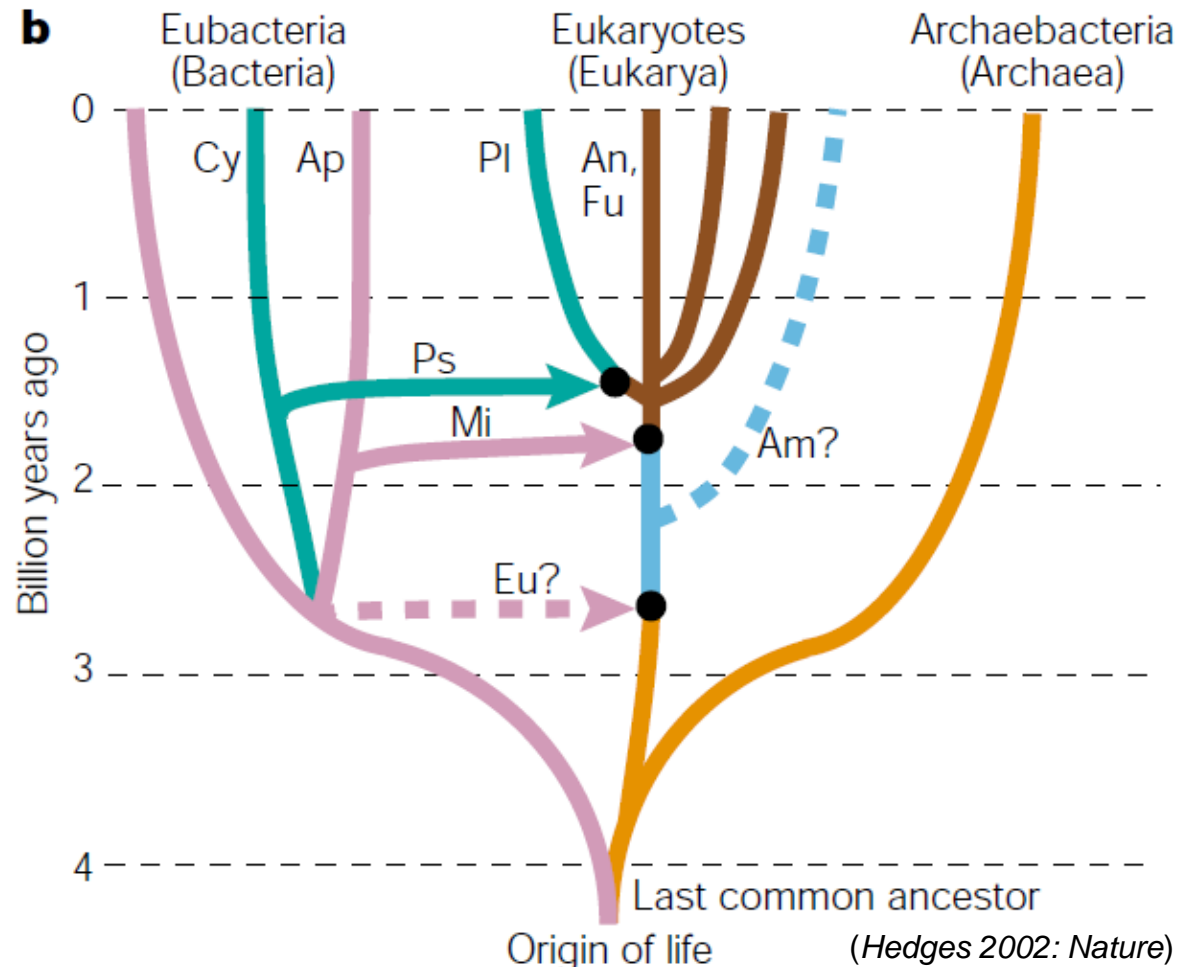

Prokaryota jsou možná parafylum (90 léta)

- Archaea jsou eukaryotům fylogeneticky bližší
- nejistota kořene – je mezi pravými bakteriemi a zbytkem organismů nebo někde uvnitř bakterií
- Archaea – možné parafylum, jen část je blízce příbuzná eukaryotům
- jedná se spíše o grády

- Eukaryota **nejsou** blízcí příbuzní Archaea
- jsou genoví hybridi Archaea a Eubacteria
- možný amitochondriální eukaryotický předek - vzniklý spojením archeobakterie a eubakterie /asi spirochéty/
- pozdější vznik mitochondrie (Mi)
- plastid (Ps) vzniká ještě později

Cy: sinice

Ap: α -proteobakterie

Ps: plastid

Mi: mitochondrie

Eu: eubakterie

Am: amitochondriální linie

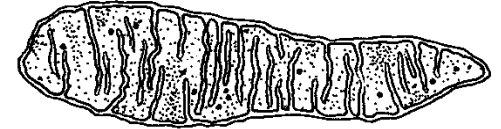
An: živočichové

Fu: houby

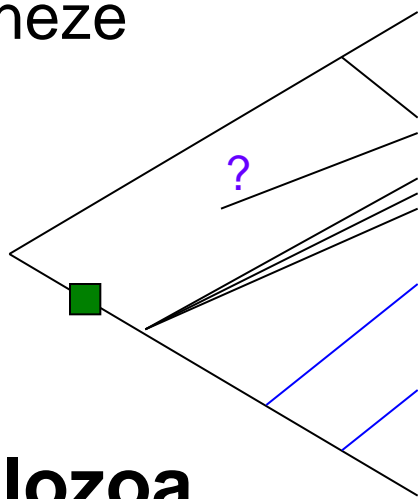
Pl: rostliny

„Říše“ Opisthokonta

- jednobuněčná stádia mají jediný, jednoduše stavěný **tlačný bičík** na zadním konci
- mitochondrie s **plochými kristami**
- u některých skupin je schopnost syntetizovat kolagen a využívat glykogen jako hlavní zásobní látku

fylogeneze

■ - **Holozoa**

Fungi

několik skupin jednobuněčných organismů, fylogeneze nejasná

Ministeriida

Choanoflagellata

Metazoa

„Choanozoa“

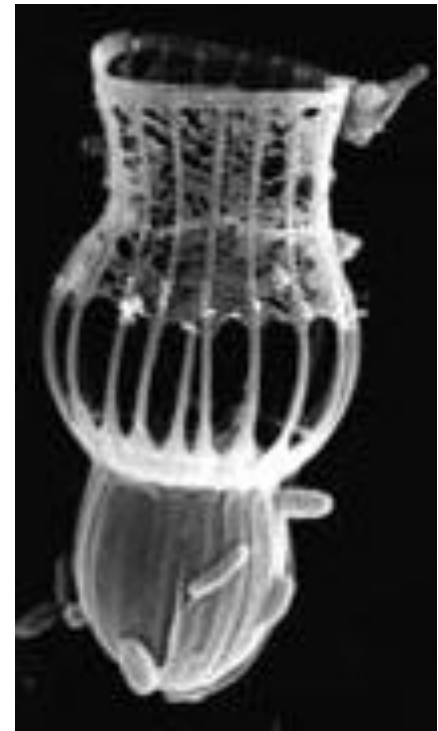
Aktuální poznání fylogeneze opisthokont

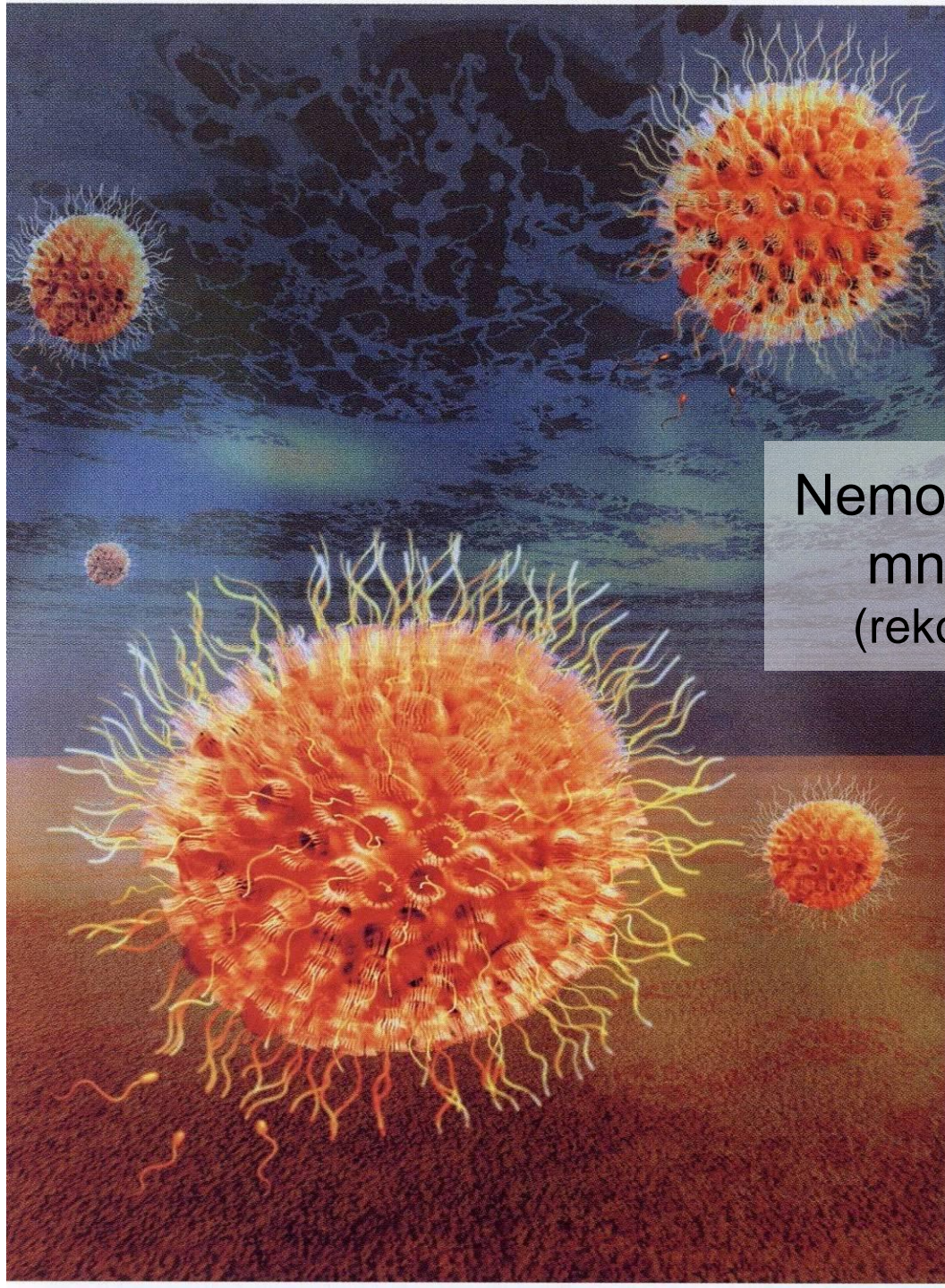

CHOANOFLAGELLATA - trubénky

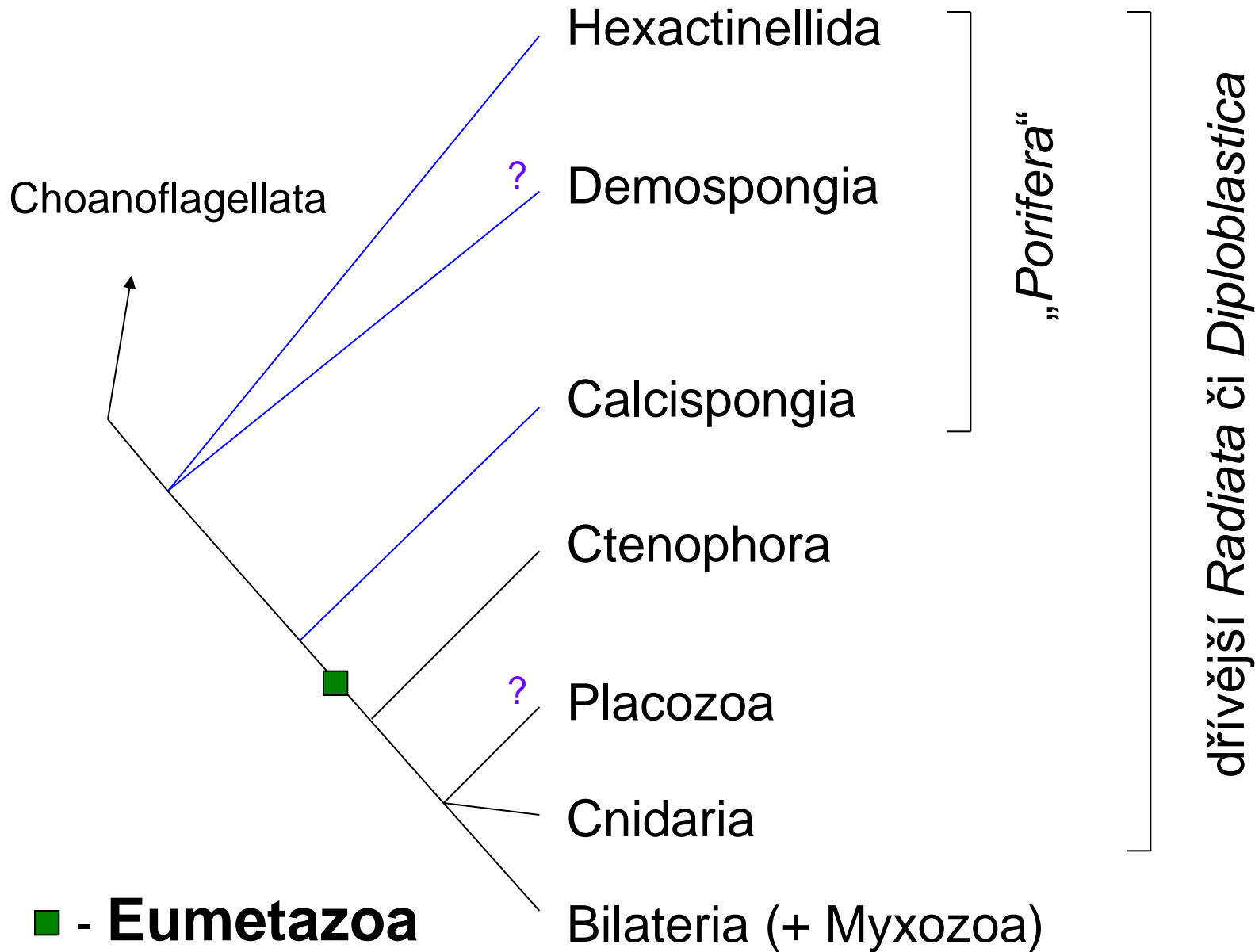
- = CHOANAZOA s.str.
- sladkovodní i mořské, volně žijící i přisedlé, soliterní i koloniální, často s želatinózním obalem a někdy s jemnými křemičitými nebo celulózными schránkami
- bičík je obklopený **cytoplazmatickým „límečkem“** = kruhem 15-50 mikrovillů (tyčinkovité výběžky plazmy) vyztužených aktinovým cytoskeletem a propojených vláknitou sítí
- přes mikrovili je pohybem bičíku hnána voda, zachycení potravy, fagocytóza

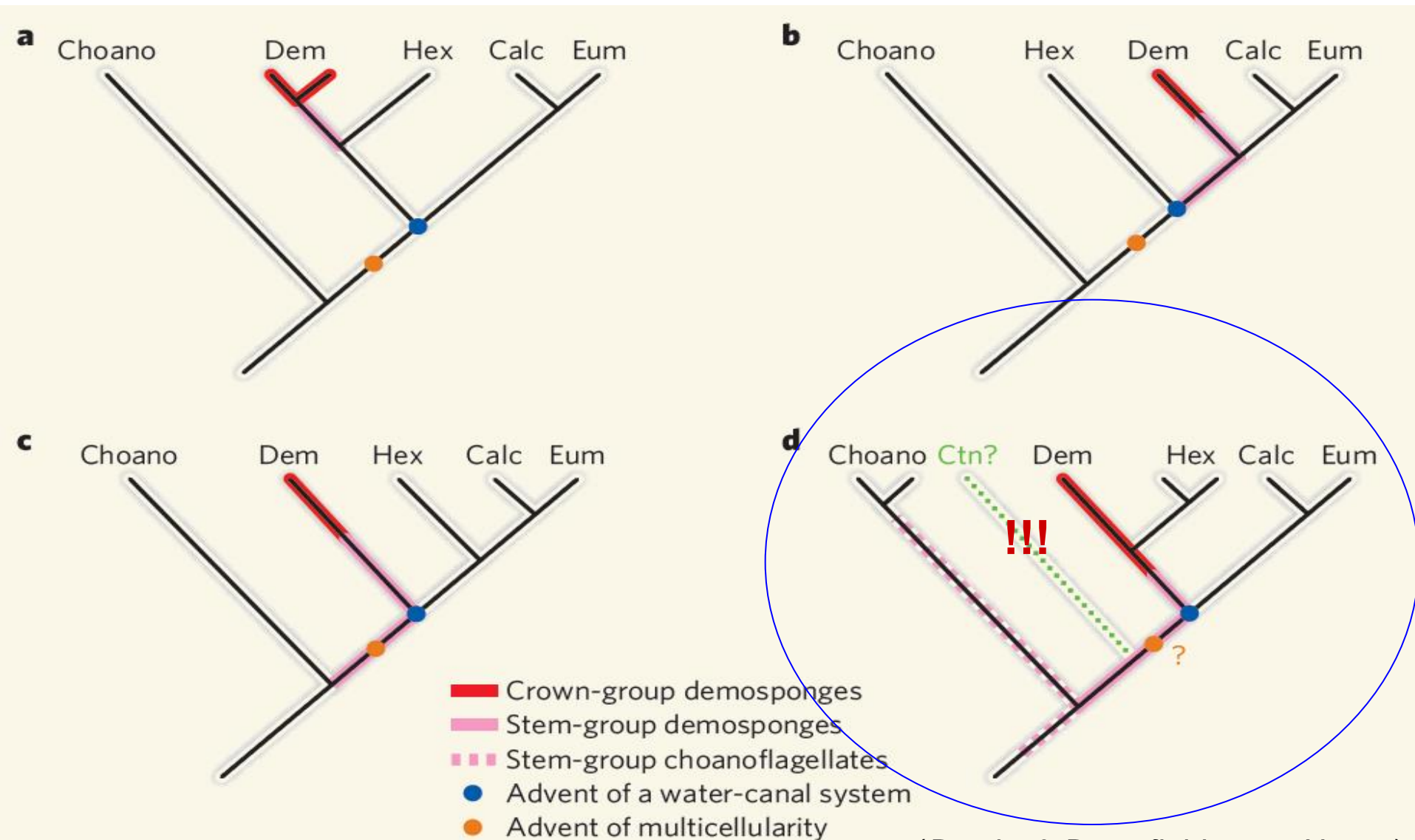

Nemohl takto vypadat spolupředek
mnohobuněčných živočichů?
(rekostrukce od Malcolma Godwina)

Bazální mnohobuněční (Metazoa) - fylogeneze

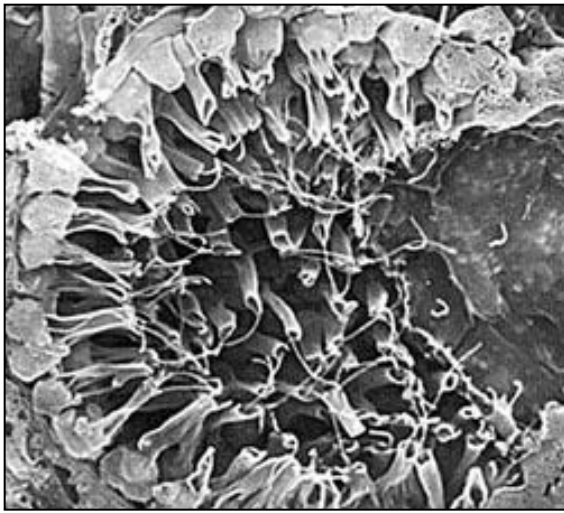

Porifera – možné fylogenetické scénáře

(Brocks & Butterfield 2009: Nature)

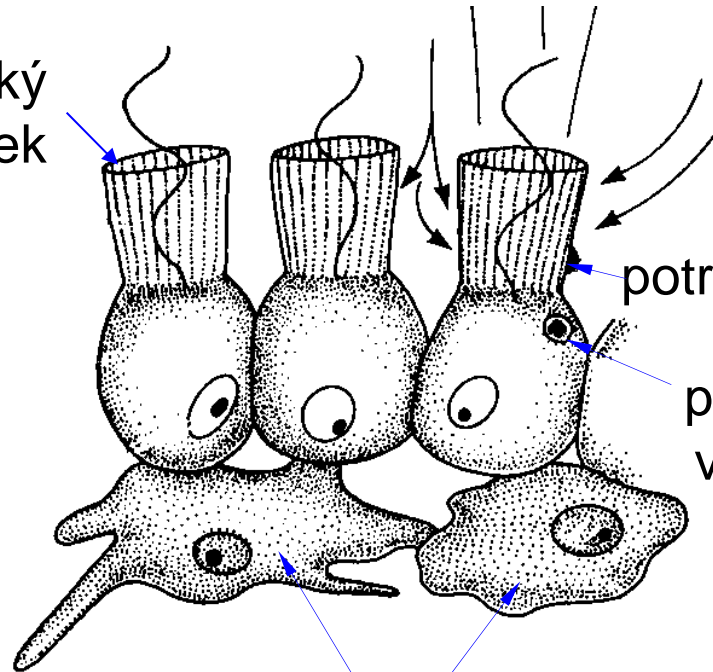

jsou **mikrofágové** - pomocí choanocytů
vychytávají potravu (řasy a detrit) z vody
- účinný filtrační aparát, který
nemá jinde obdoby

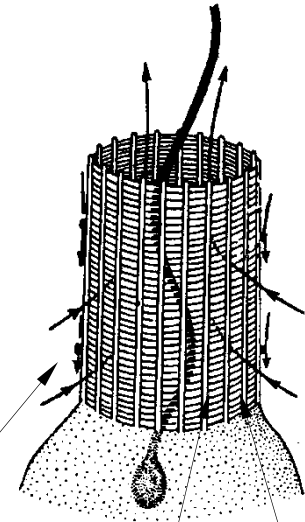
plazmatický
límeček

potrava

potravní
vakuola

amébocyty napojené na
choanocyty

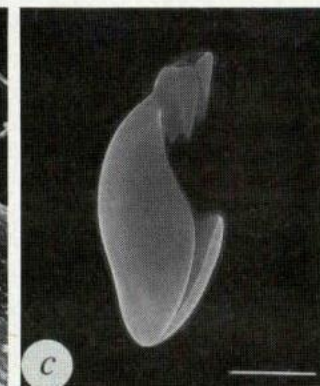
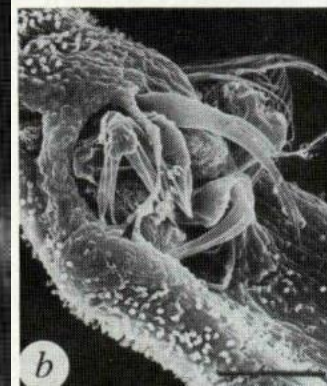
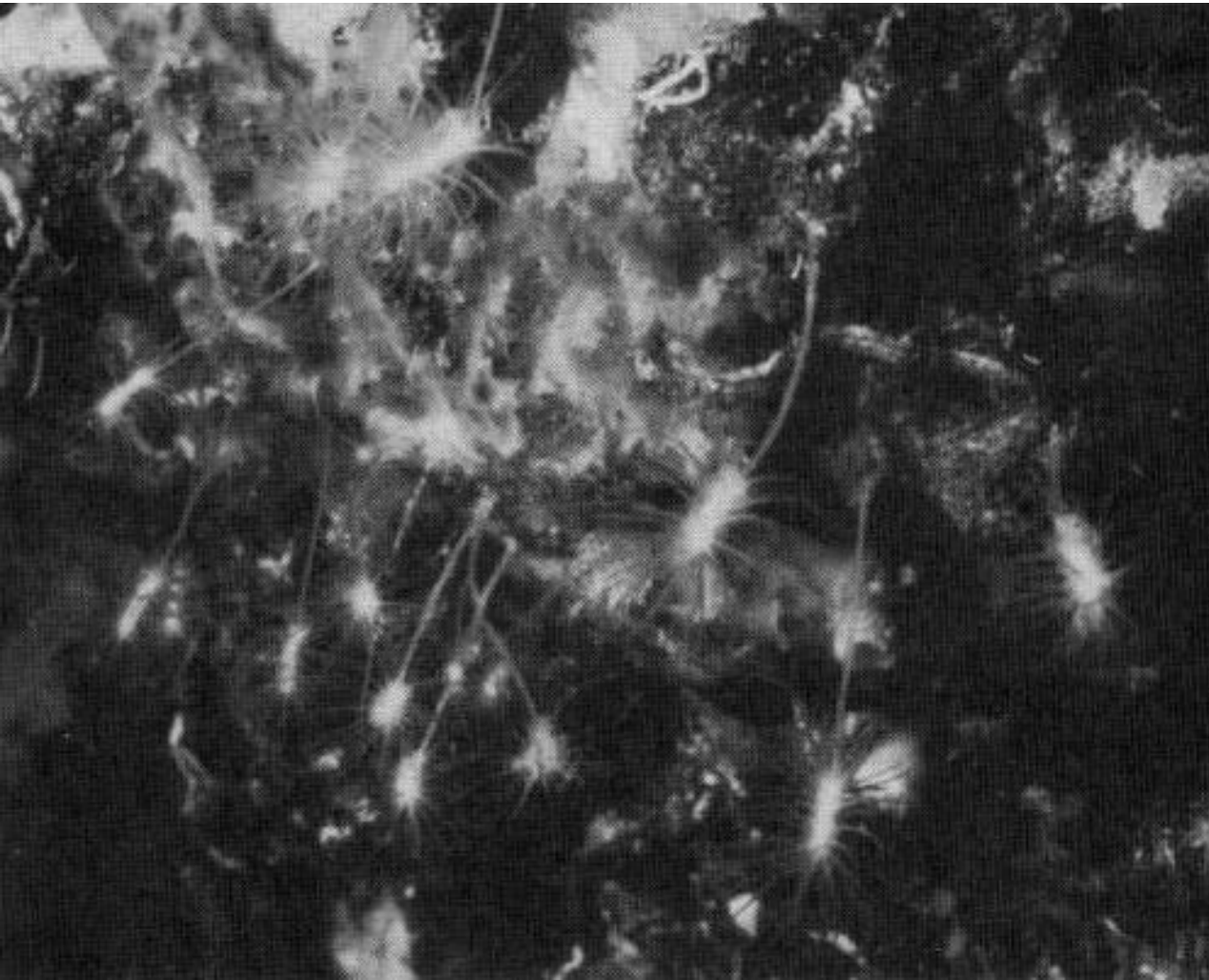

mikrovily propojené
mikrofibrily

Cladorhizidae – predátoři mezi houbovci

- nemají filtrační kanálky ani choanocyty, makrofágie – adaptace na hlubokomořské podmínky, pasivní lapání na háčky (korýšů)

Fylogenetické vztahy mezi „Porifera“ a Eumetazoa

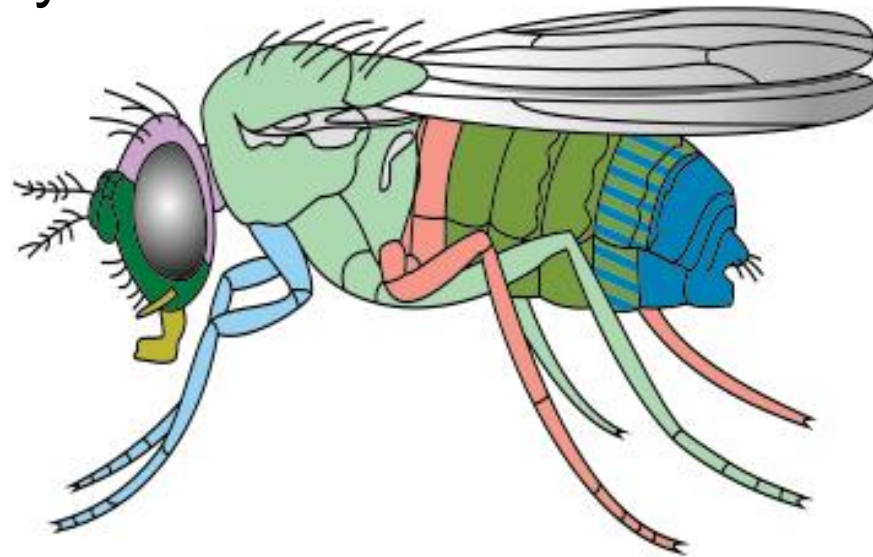

- **méně integrovaní** než ostatní živočichové - schopnost změny diferenciacce buněk (pokud je tělo rozbito, tak buňky různých typů diferencují na améboidní b. a ty se dokáží opět „slézt“ v nového jedince)
- mají však již **mezibuněčné rozpoznávání** a geny řídící apoptózu (predeterminovaná buněčná smrt) - další vlastnost spojená se vznikem a udržováním mnohobuněčnosti
- jejich larvální stádia, jejichž vzniku většinou předchází „gastrulační“ procesy (vyjma vápenatých), se ostatním Metazoa podobají mnohem víc než samotní dospělci
- blízkost Calcispongia a Eumetazoa potvrzují i příčně pruhované kořínky bičíků
- naopak houbovci pravděpodobně nemají **žádné Hox geny**

Homeotické (= Hox) geny

- určují předozadní uspořádání těla
- řídí, kde se má vytvořit tykadlo, noha, kde oko či srdce
- nalezeny u většiny živočichů, vysoce konzervativní –
homeo = stejný

ANT-C

BX-C

lab

pb

Dfd

Scr

Antp

Ubx

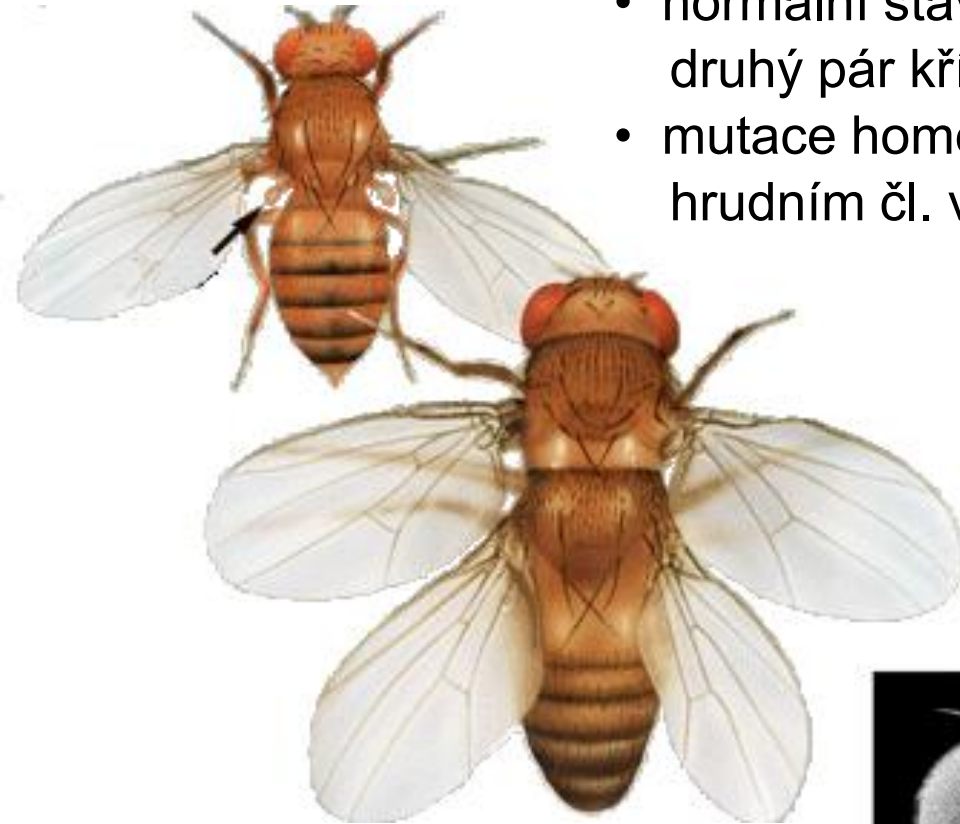
Abd-A

Abd-B

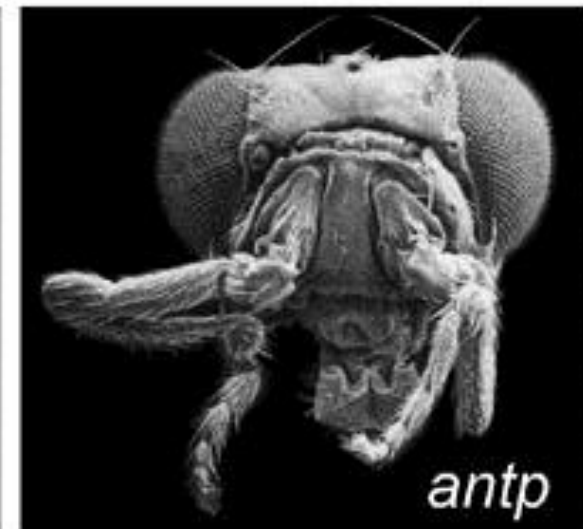
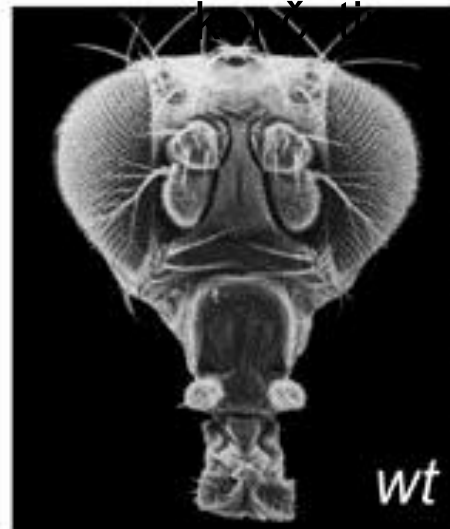

Mutace některých Hox genů

- normální stav: jeden pár křídel na 2. hrudním čl., druhý pár křídel přeměněn na haltery (kyvadélka)
- mutace homeotického genu **Bithorax**: na třetím hrudním čl. vytvořen také pár křídel

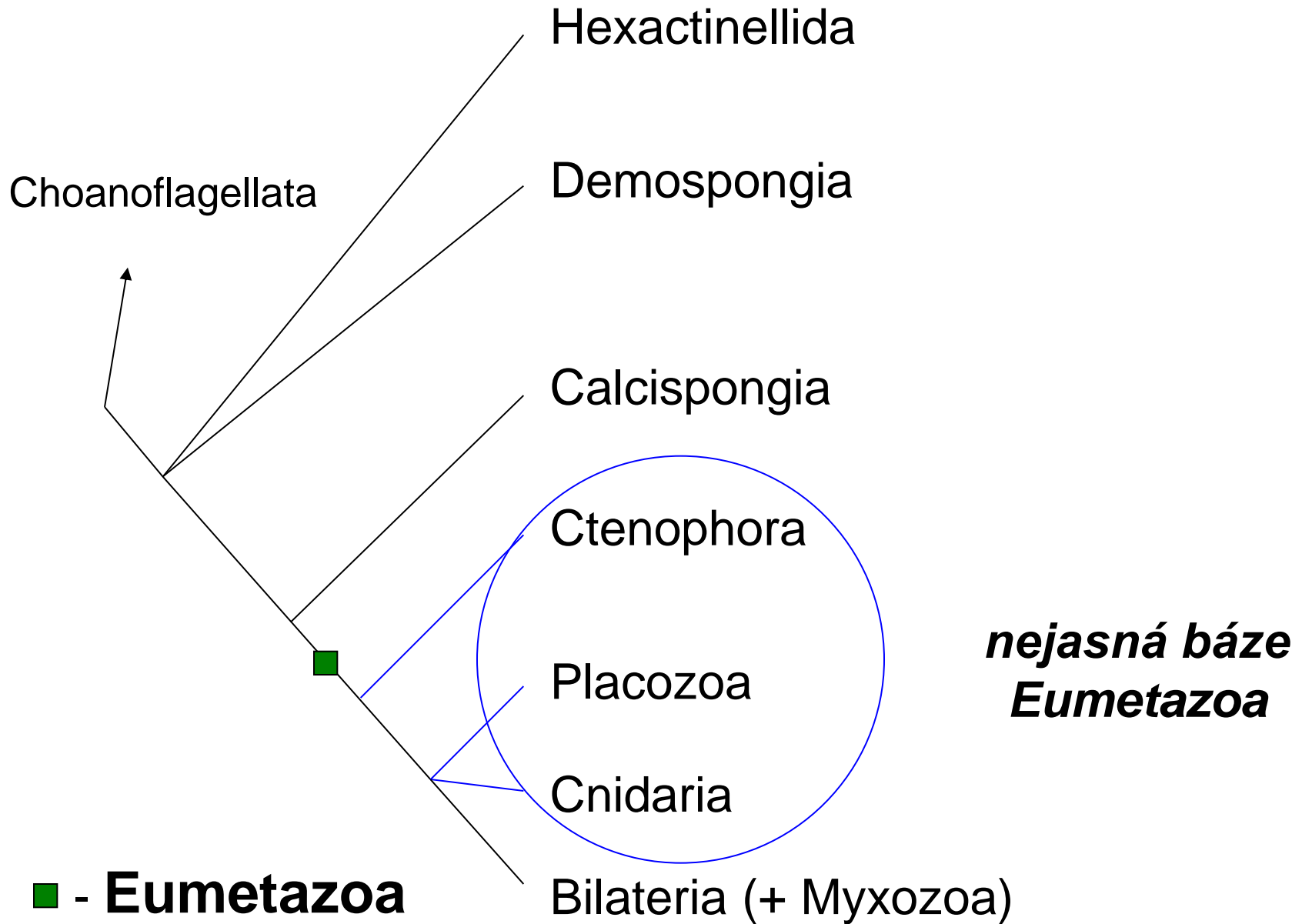

- normální stav: na hlavě tykadla
- mutace Hox genu **Antennapedia**: místo tykadel se vyvíjí

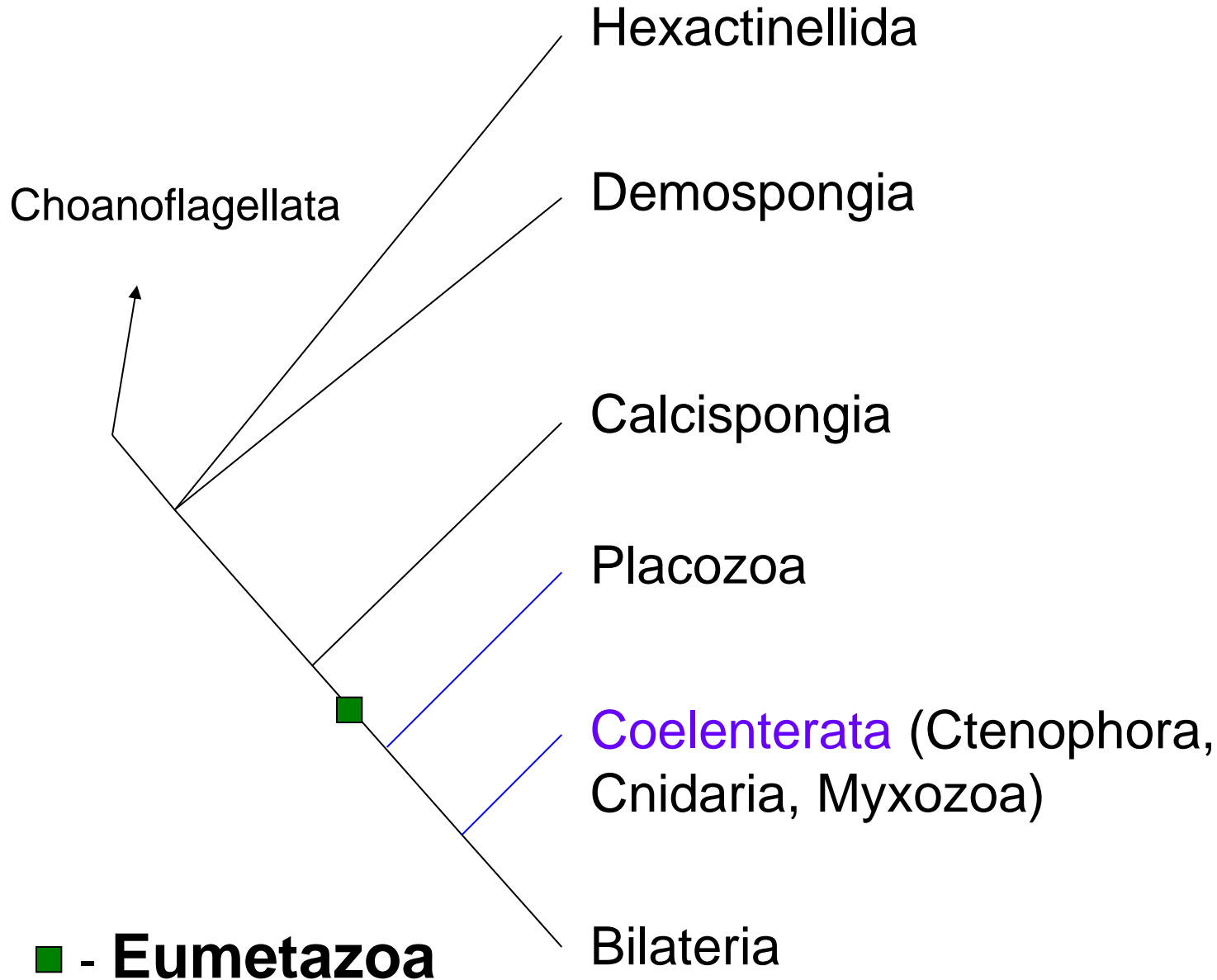
Bazální mnohobuněční (Metazoa) - fylogeneze

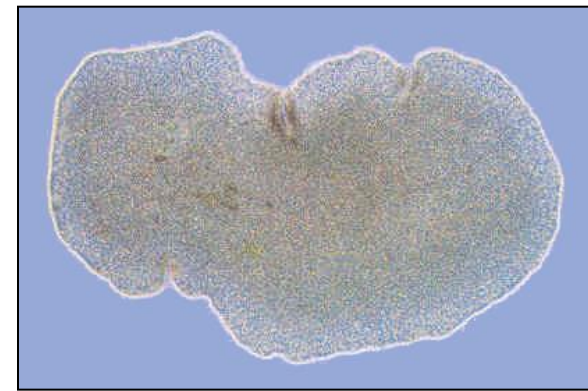

Bazální mnohobuněční (Metazoa) - fylogeneze

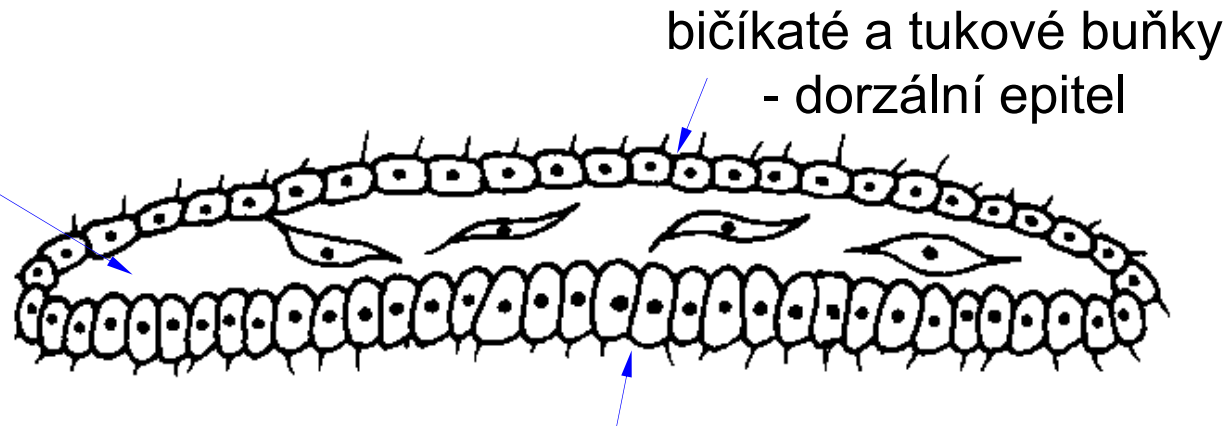

Placozoa - vločkovci

- tělo je ploché (vločkovité), asymetrické a proměnlivého tvaru
- nejjednodušší neparazitičtí živočichové, chybí svalové i nervové tkáně i další orgány
- jediný druh ***Trichoplax adhaerens*** - vločkovec přilnavý, velikost do 2-3 mm, teplá moře asi celého světa
- znám od 19. století jako larva žahavce - první nálezy v akváriích, až v 70. letech 20. století - samostatný „kmen“

syncytiální mezenchym z vláknitých b. schopných kontrakce

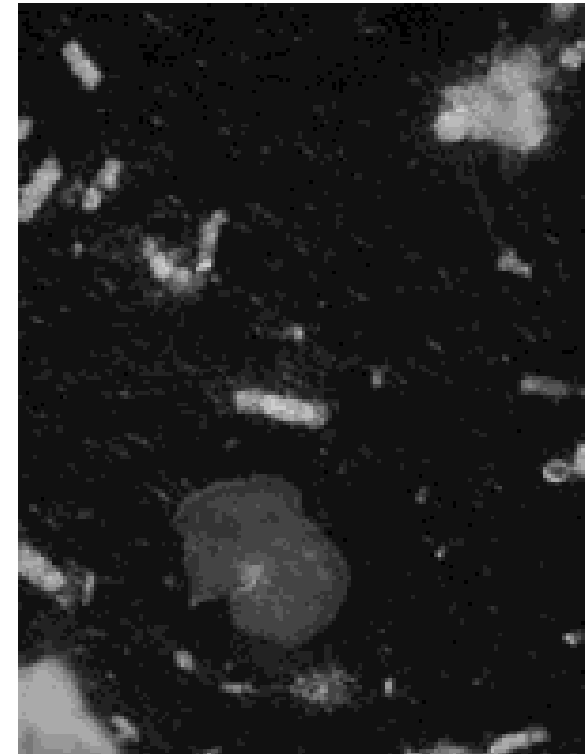
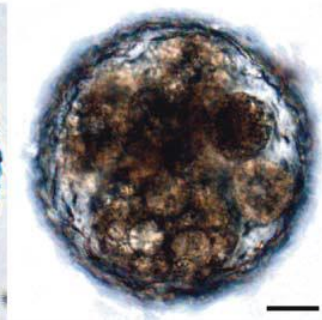
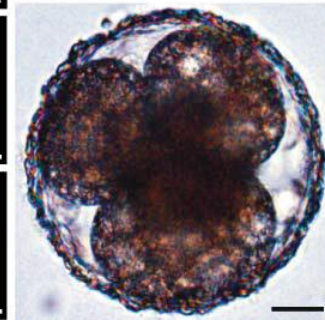
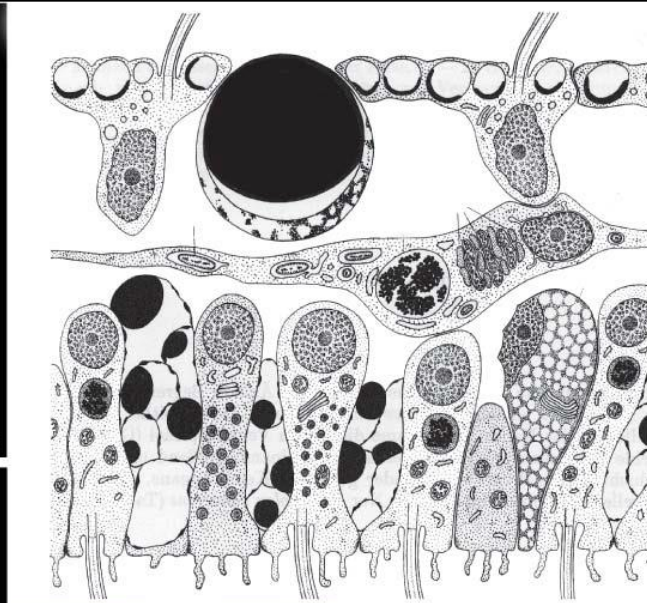
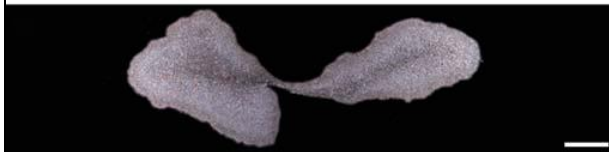
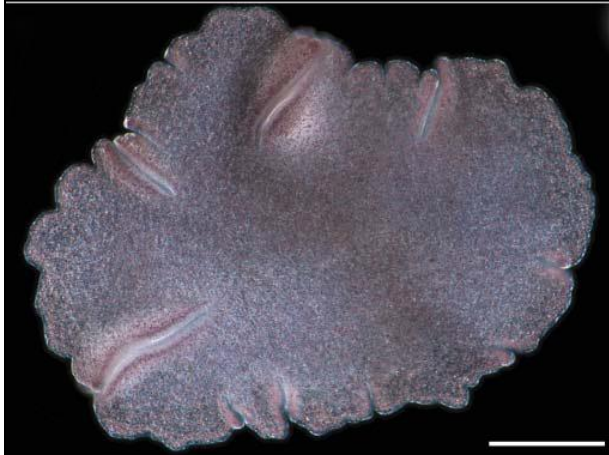
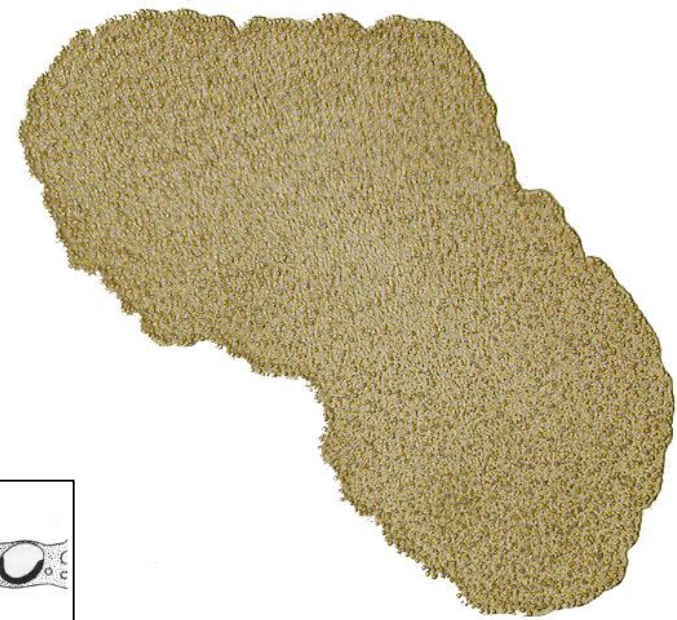
- potravou jsou rozsivky

bičíkaté a žláznaté buňky - trávicí epitel

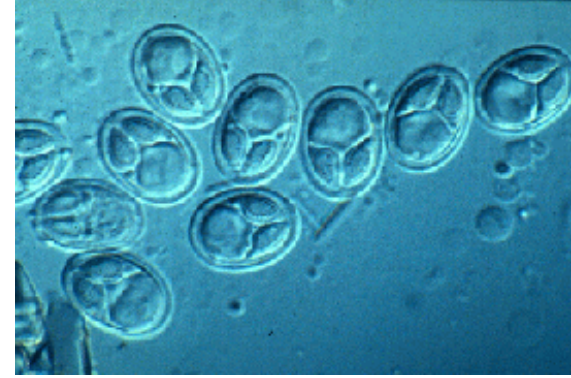
vločkovec přilnavý - doplňující informace

vlevo, dělení v průběhu nepohlavního rozmnožování; **vpravo nahoře**, detailní schéma příčného řezu tělem, dorzální epitel je nahoře; **vpravo dole**, embryo ve fázi 4 a 16 buněk

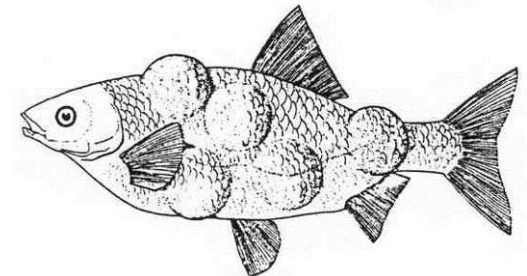

Myxozoa - rybomorky

- parazitickým způsobem života silně pozměněná Metazoa
- již v roce 1825 u síhů z Ženevského jezera - tedy mnohem dříve než nejznámější parazitičtí prvoci (*Plasmodium* a *Trypanosoma*)
- považováni za prvoky a od doby zavedení elektronové mikroskopie prodělala jejich klasifikace mnohé změny
- ? silně zjednodušení parazitičtí žahavci (ultrastruktura pólových váčků) nebo bližší k Bilateria – Hox geny
- druhově početná skupina s 1900 (někdy až 12000 spp.)
- mají velmi složitý vývoj, střídá se jeden rybí mezihostitel a definitivní hostitel: kroužkovec nebo mechovka

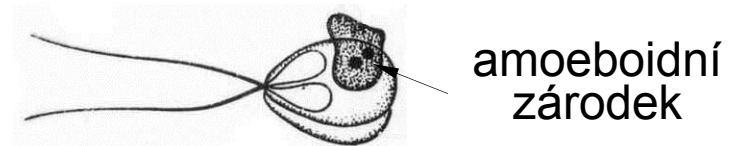
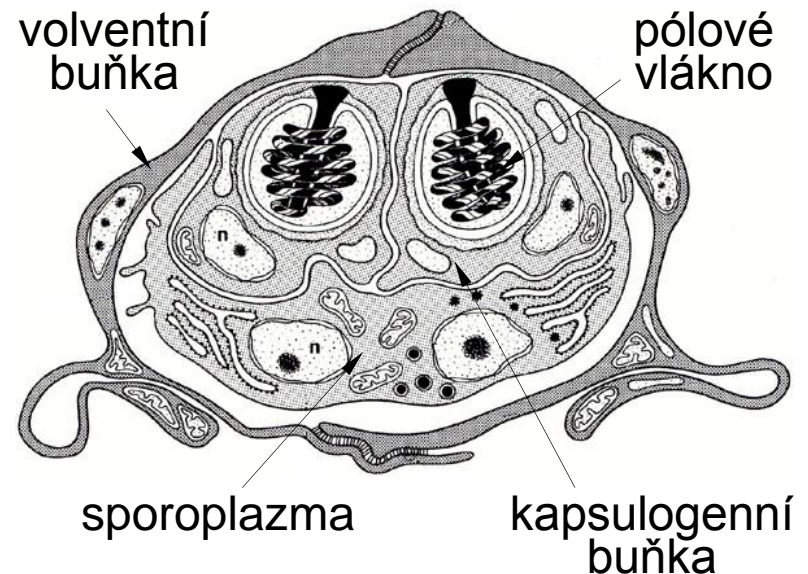
plotice s boulemi (velká plazmodia) způsobenými silnou infekcí druhem r. *Myxobolus*

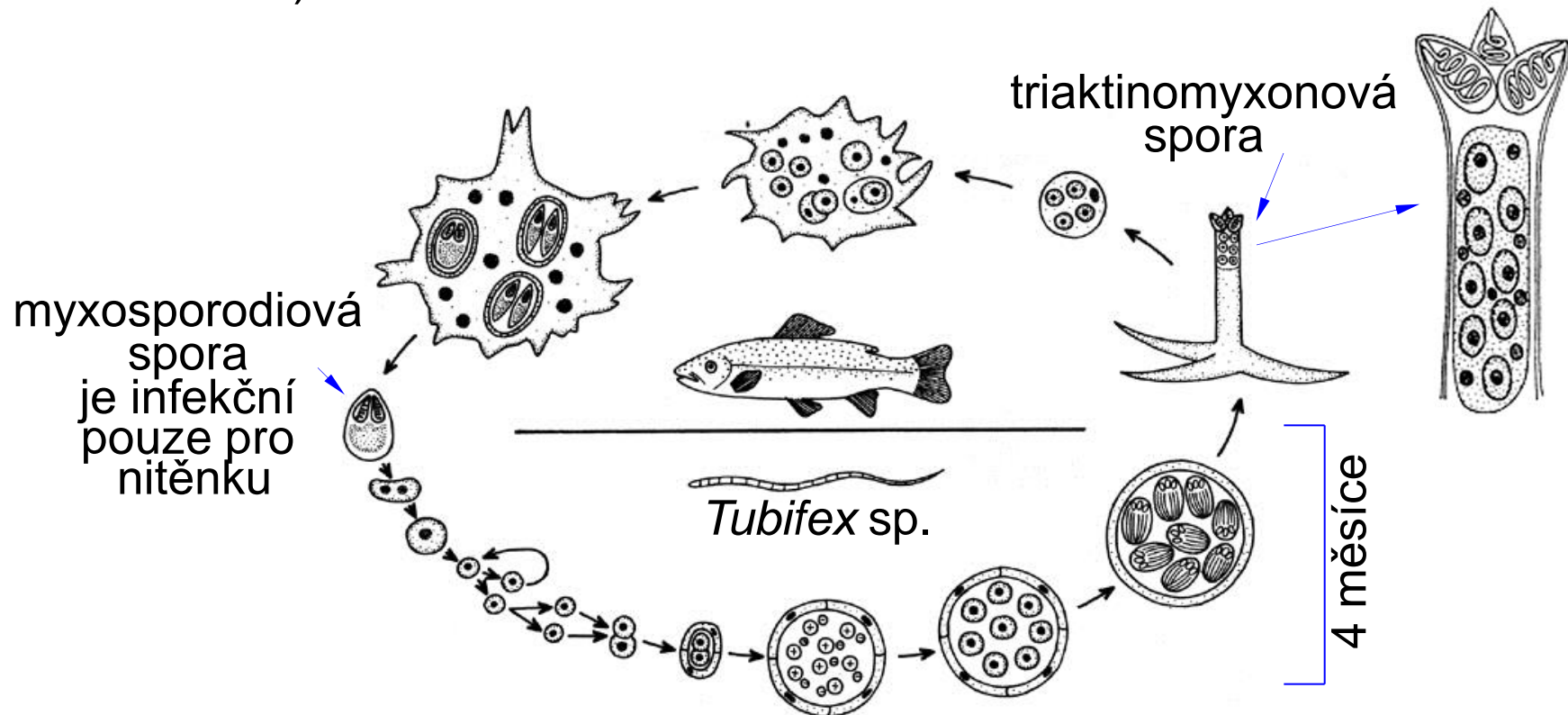
Rybmorky - tělní organizace a vývoj

- proč metazoa? - ve vývoji jsou zárodečné linie buněk a jednotlivé buňky jsou propojeny desmozomy (typické spoje buněk mnohobuněčných)
- charakteristická je vícebuněčná spora: jednotlivé buňky vytváří chlopnovitý obal, vlastní infekční zárodek s 1-2 jádry (sporoplazma) a pólové váčky se spirálně stočeným a vymrštitelným vláknem, ale bez knidocilů
- všechny obvyklé soustavy chybí; u červovitého stádia 4 pásy podélných pohybových svalů (infekční zárodek - ameboidní pohyb)
- vymrštěním pólových vláken se přilepí k hostiteli a ameboidní zárodek aktivně proniká kůží nebo žábry do těla, pak do definitivní tkáně, kde se začne intenzivně množit (střídá vnitro a mezibuněčná stadia)

***Leptotheca elongata* - dozrávající spora**

- ***Myxobolus cerebralis*** - rybomorka pstruží, napadá hlavovou chrupavku pstružího plůdku, v rybě probíhá nepohlavní množení (myxosporeová fáze) a pohlavní množení (aktinosporeová fáze) se obecně uskutečňuje v kroužkocích nebo mechovkách, v tomto případě probíhá v nitěnkách (r. *Tubifex*)

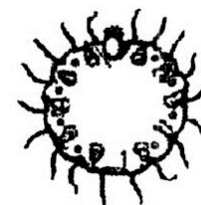
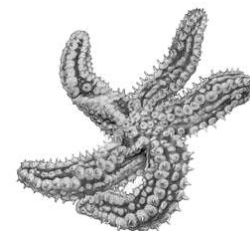
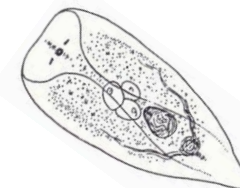
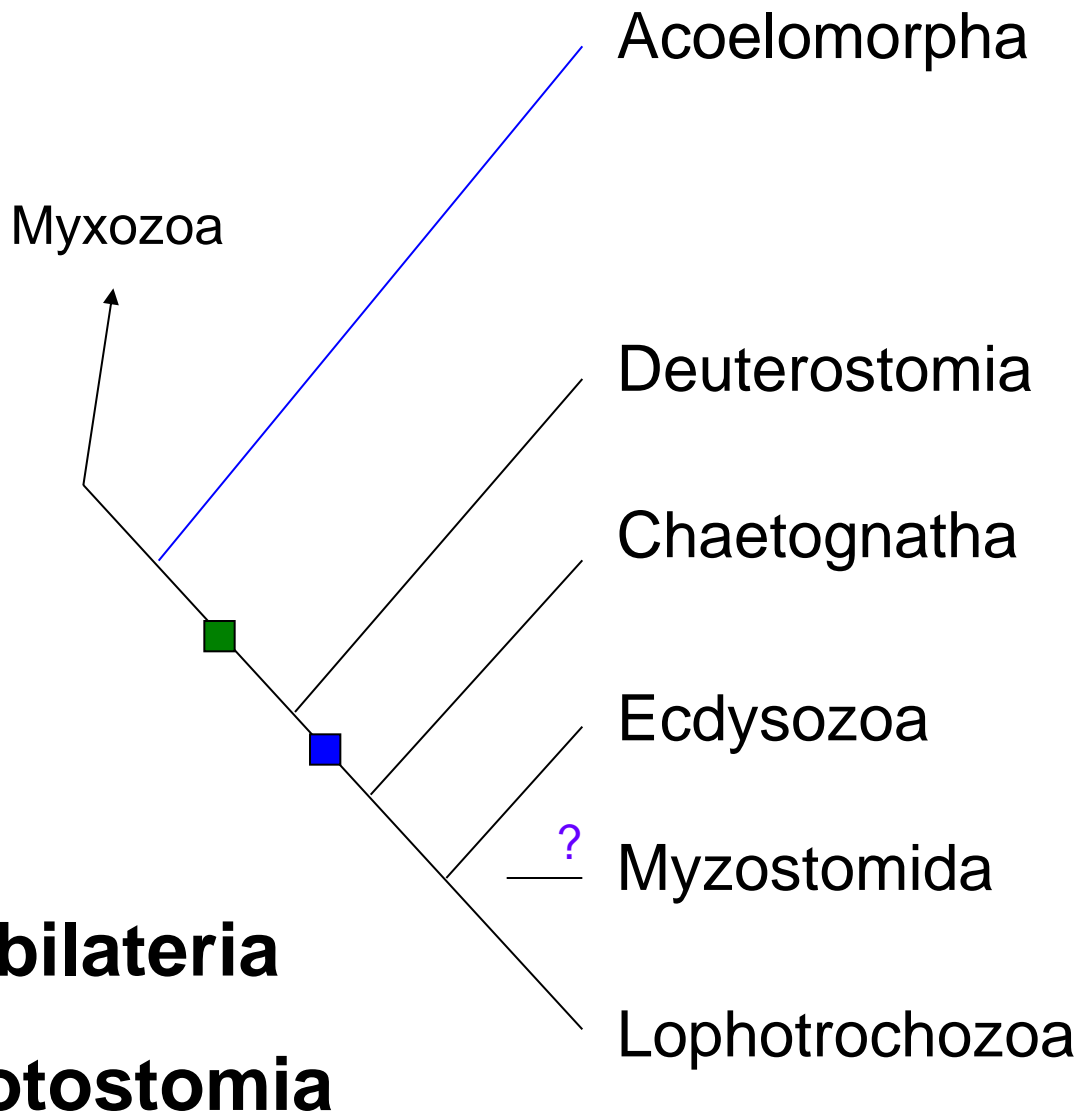
Rybomorky - fylogenetické postavení

- donedávna “prvoci” z kmene Apicomplexa, třídy Sporozoa,
- Cnidospora spolu s hmyzomorkami (Microsporidia)
- do 1996 třída „Actinosporea (Actinomyxidia) - červomorky“ - neexistují, je to aktinosporeová fáze v kroužkovcích
- sekundárně blízce příbuzní žahavcům (Cnidaria) nebo i skupina žahavců - některá **medúzy čeledi Narcomedusae** (např. *Polypodium hydriforme*) mají cizopasná a parazitismem pozměněná stádia vyvíjející se v jikrách jeseterovitých ryb
- ve vývojovém cyklu se vzácně objevuje **červovité stádium**, parazitující v tělní dutině sladkovodních mechovce (Ectoprocta), jeho mnohobuněčnost je dalším potvrzením vztahů k Metazoa
- jedná se o zástupce, který byl takřka včera velkou zoologickou záhadou
  - ***Buddenbrockia plumatellae***

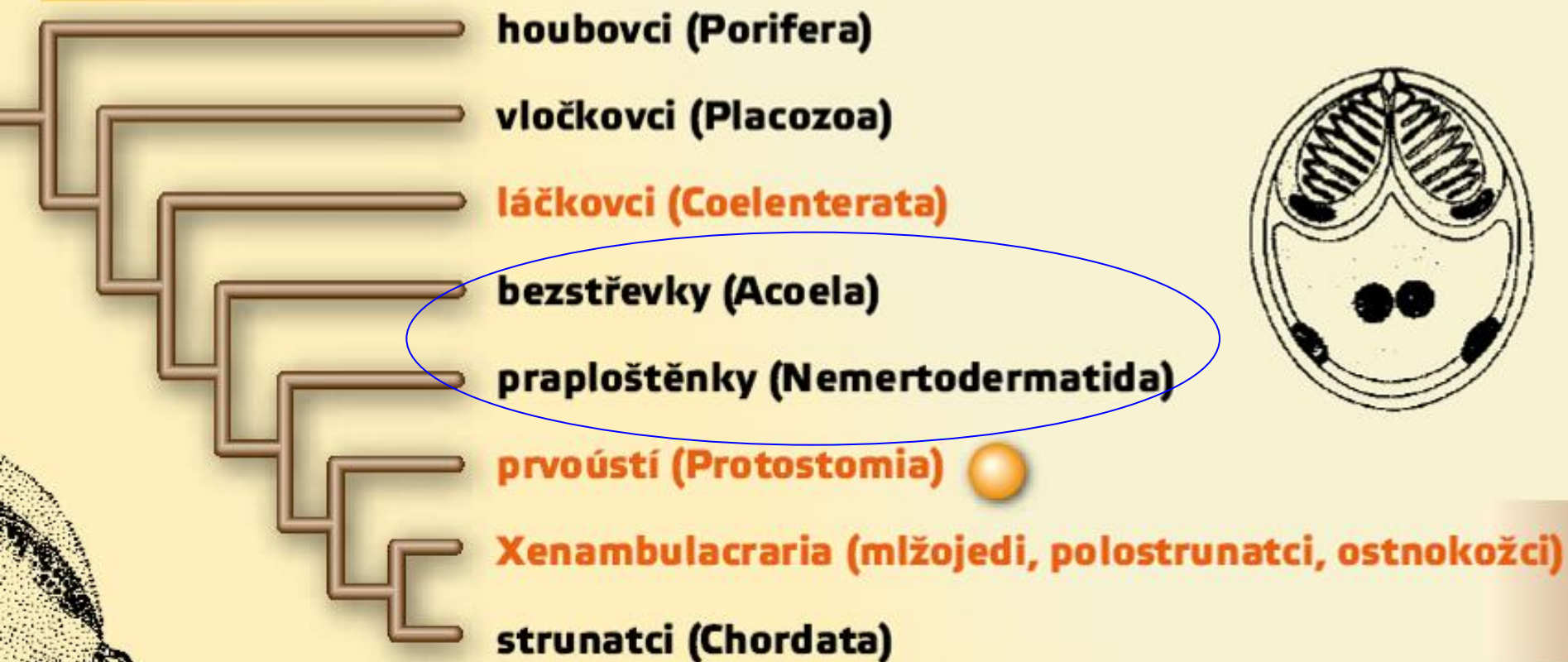
Bilateria (= Triploblastica)

- nepochybné monofylum

Praploštěnci – bazální parafiletické linie

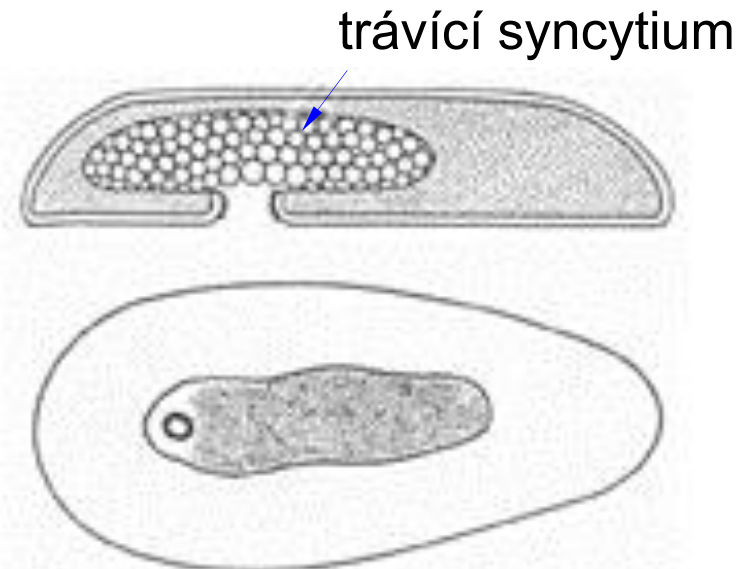
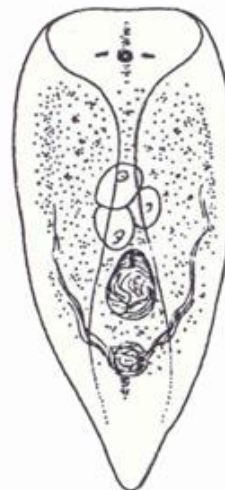
METAZOA

ACOELOMORPHA - praploštěnci

- **bazální postavení** v rámci Bilateria, oddělují se ještě před vznikem prvo- a druhoústých (dříve řazeni mezi ploštěnce), dvě linie - možná samostatné
- absence mezodermálních tkání, redukce mimobuněčné hmoty a primitivní duetové rýhování vajíček
- nemají: pravé nervové uzliny, řitní otvor, protonefridia
- malé **mořské** druhy, hermafroditi, přímý vývoj
- druhově početnější a známější **Acoela (bezstřevky)** vynikají absencí žláznatých buněk v trávicí dutině - nahrazeny syncytiem endodermálních buněk (tzv. trávicí bublina)

Convoluta convoluta -
bezstřevka zelená, 1 cm,
Středozemní moře, v těle
symbiotické zelené řasy

Xenoturbellida - mlžojedi (pamlži)

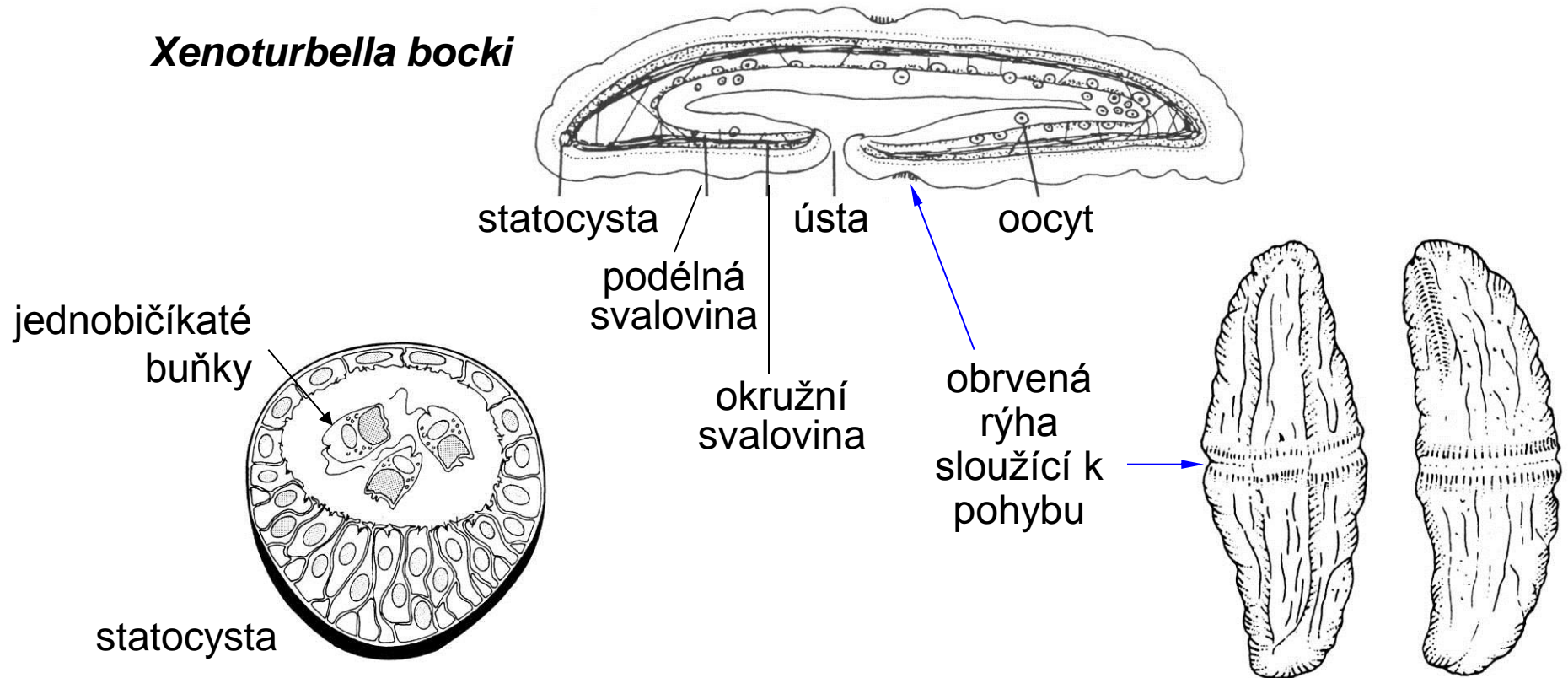

- Xenoturbella = cizí (divná) ploštěnka
- první druh *Xenoturbella bocki* byl popsán roce 1949 - zástupce nového podřádu ploštěnek, náležející mezi Acoelomorpha (bezstřevky)
- nalezen byl na pobřeží Švédska v hloubce 60-100 m, dále zjištěna na pobřeží Skotska a severní části Jadranu, obecně na bahnitém dně v hloubkách 20-120 m a pomalu se pohybuje pomocí obrvených rýh - dvě postranní a jedna prstenčitá
- tělo je váčkovité max. 3 cm dlouhé, s pokožkou tvořenou mnohobičíkatými buňkami (ultrastruktura bičíku a resorpce poškozených buněk jako u Acoela!), epidermis má nad to vakuolizovanou střední zónu s nervovou tkání na bázi
- TS: slepá s ústy uprostřed břišní strany; NS: síťovitá + přední statocysta; VS, DS a PS chybí (hermafroditi - pohlavní buňky vznikají v řídké tkáni tělní stěny)

Mlžojedi - tělní organizace

- živí se dravě bentickými organismy, ústa jsou na spodní straně těla, trávicí soustava je slepá
- pohlavní buňky vznikají v parenchymu a odchází z těla ústy!
- jediným smyslovým orgánem je bizardně velká statocysta v epidermis, obsahující jednobíčíkaté buňky (?? symbiotičtí flageláti ve funkci statolitů!)

Xenoturbella bocki

Mlžojedi - historie změn fylogenetického postavení

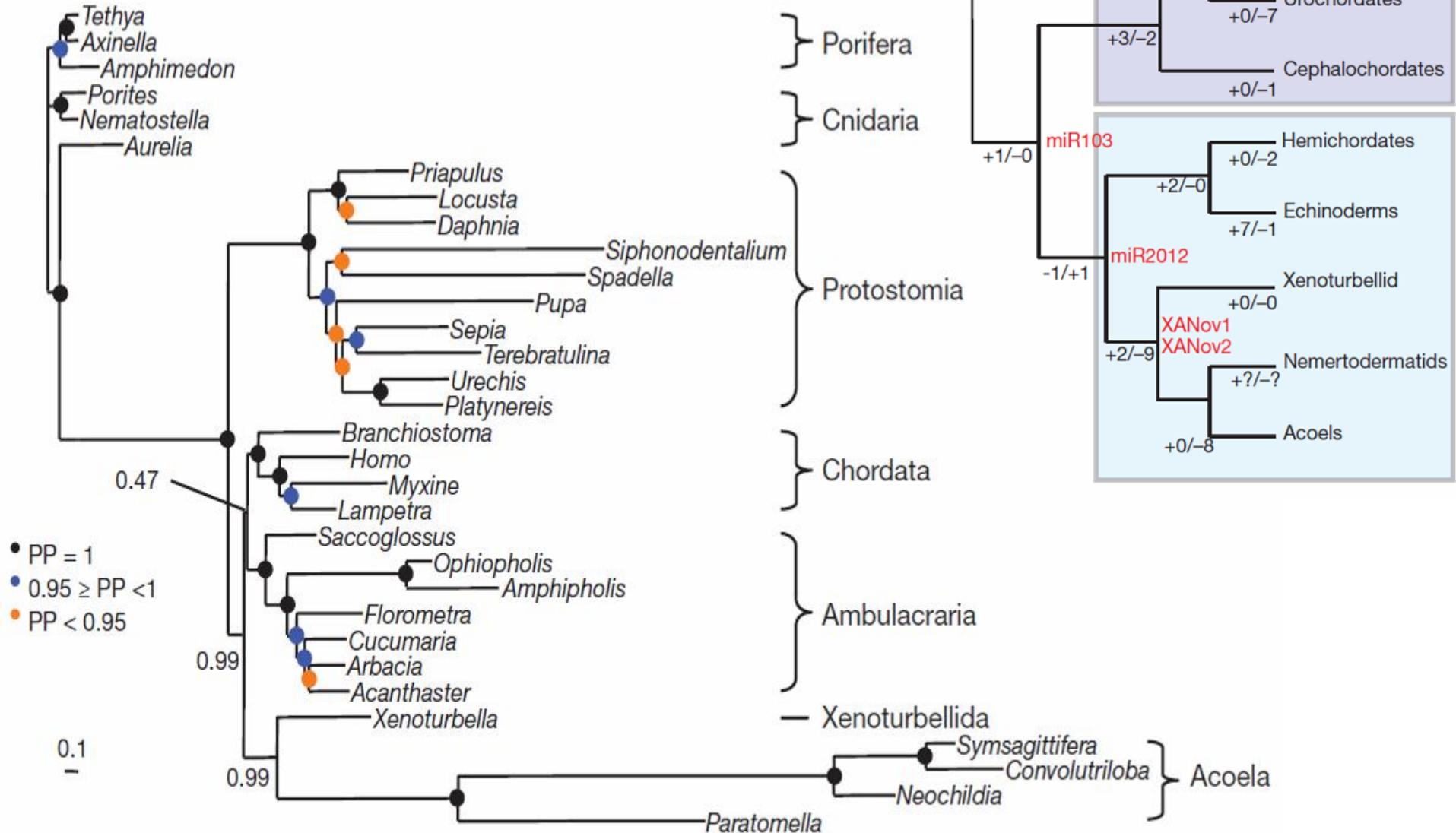
- 1949: zástupce nového podřádu ploštěnek, náležející mezi Acoelomorpha (bezstřevky)
- do 1997: také jako samostatný kmen příbuzný ploštěncům
- 1997: primitivní mlž z řádu Protobranchia (perožábří) - 97 % podobnost na základě sekvenovaných částí DNA s mlžem *Ennucula tenuis* (Nuculidae), dalším důkazem byla velmi podobná embryogeneze a trochoforovitá larva u dalšího druhu *X. westbladi*
- 2003: nová sekvenace - samostatný kmen druhoústých příbuzný k Hemichordata a Echinodermata, který se živí embryi zástupců čeledi Nuculidae - prve byla sekvenována potrava 😊, přání otce myšlenky v hledání a nalézání analogií embryogenetického vývoje a larválního stádia, ovšem např. trochoforovou larvu mají: měkkýši, kroužkovci, pásnice, mechovnatci, sumýši, žaludovci a bradatice

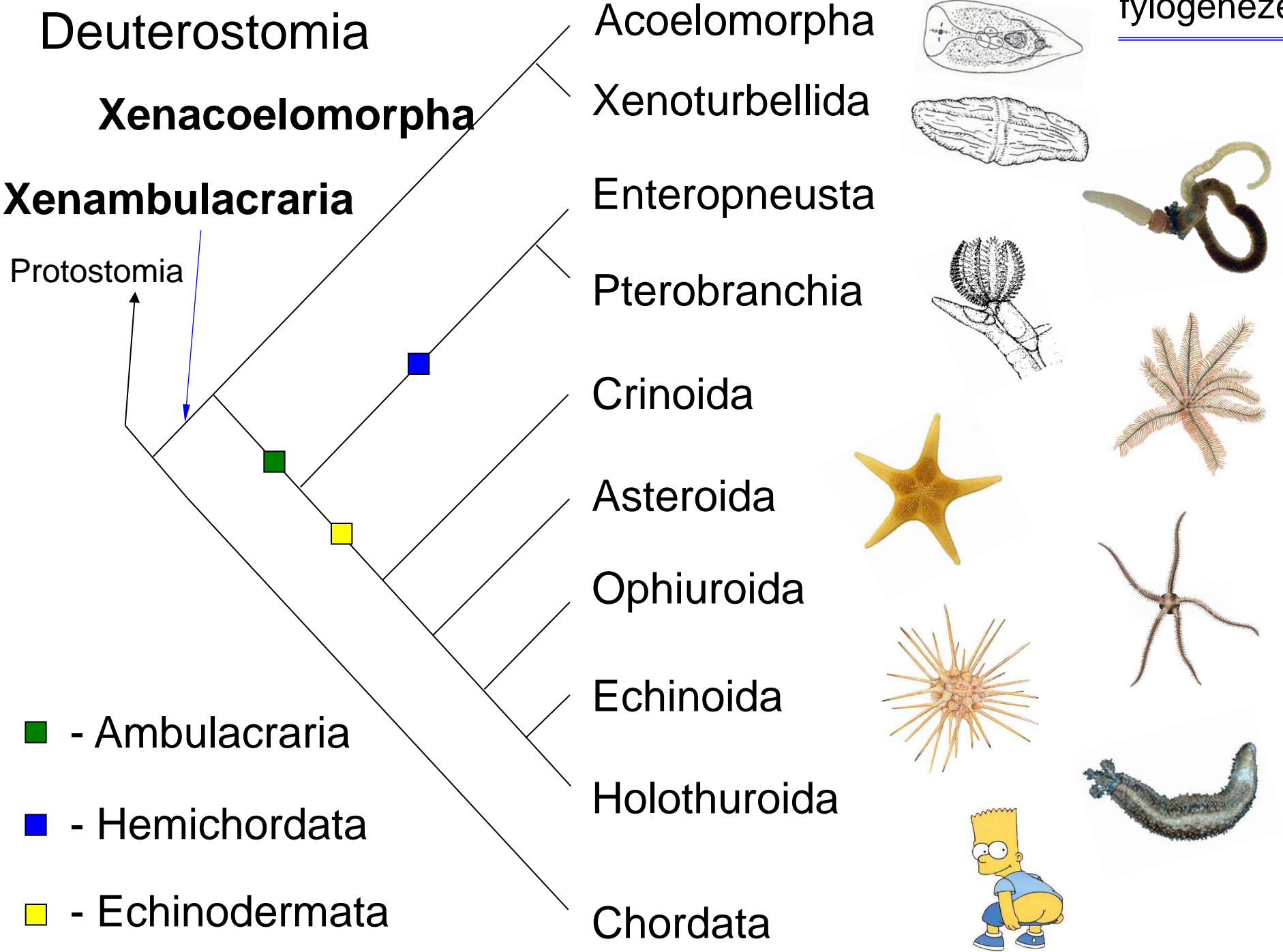
Ennucula (=Nucula) tenuis
velikost okolo 3 cm

Současný pohled

Philippe et al. 2011: Nature

Deuterostomia

Xenacoelomorpha

Xenambulacraria

Protostomia

Acoelomorpha

Xenoturbellida

Enteropneusta

Pterobranchia

Crinoida

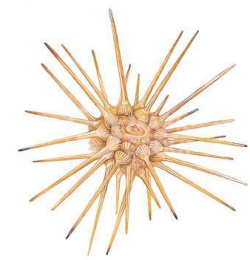
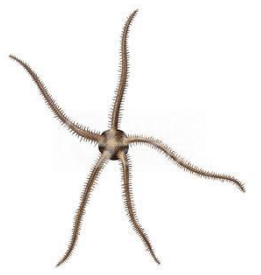
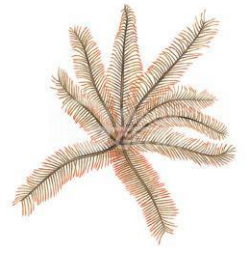
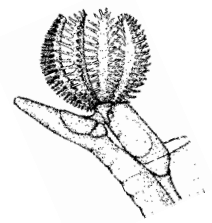
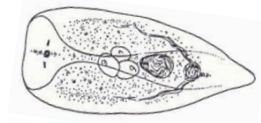
Asteroida

Ophiuroida

Echinoida

Holothuroida

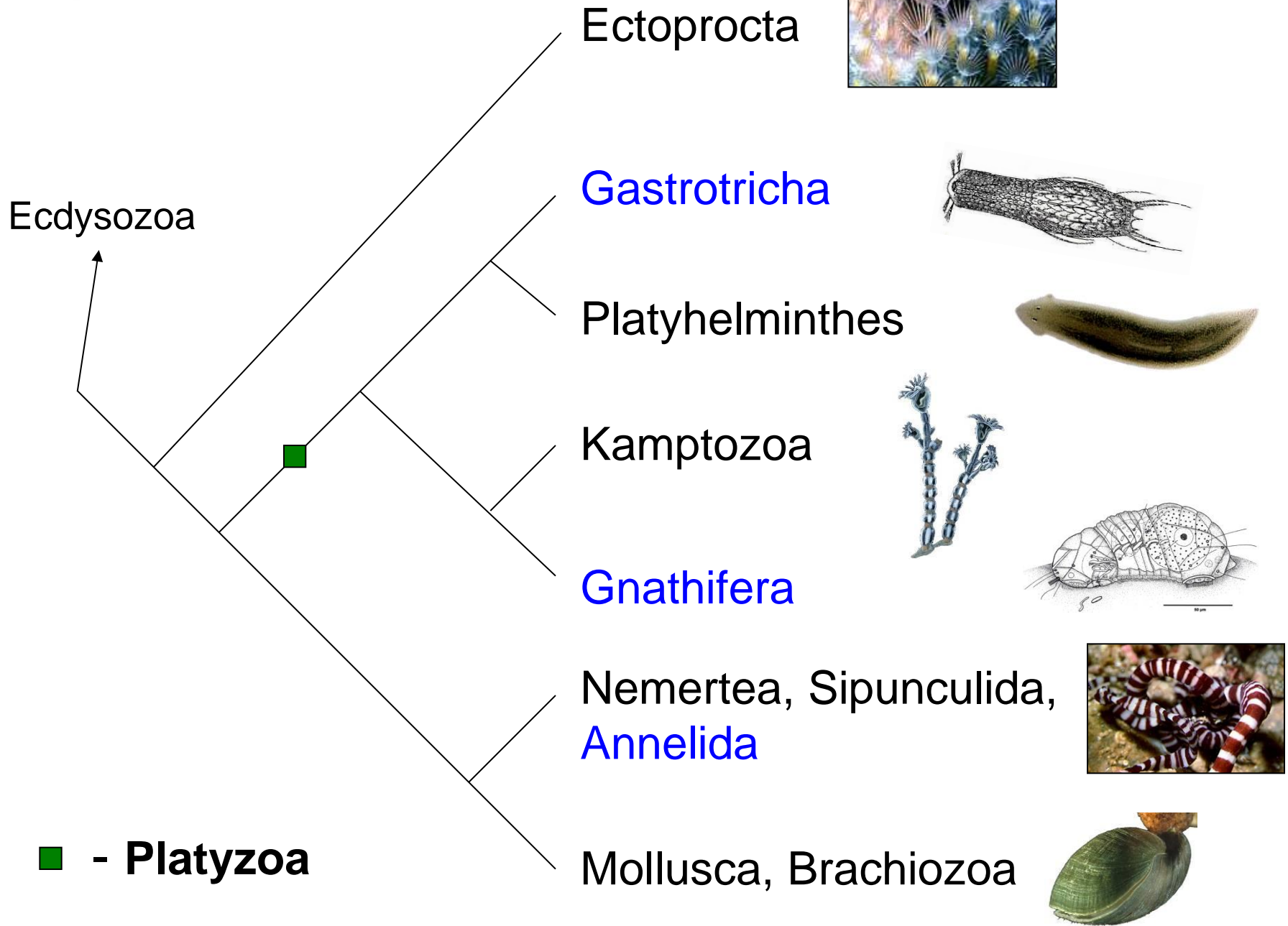
Chordata

- - Ambulacraria
- - Hemichordata
- - Echinodermata

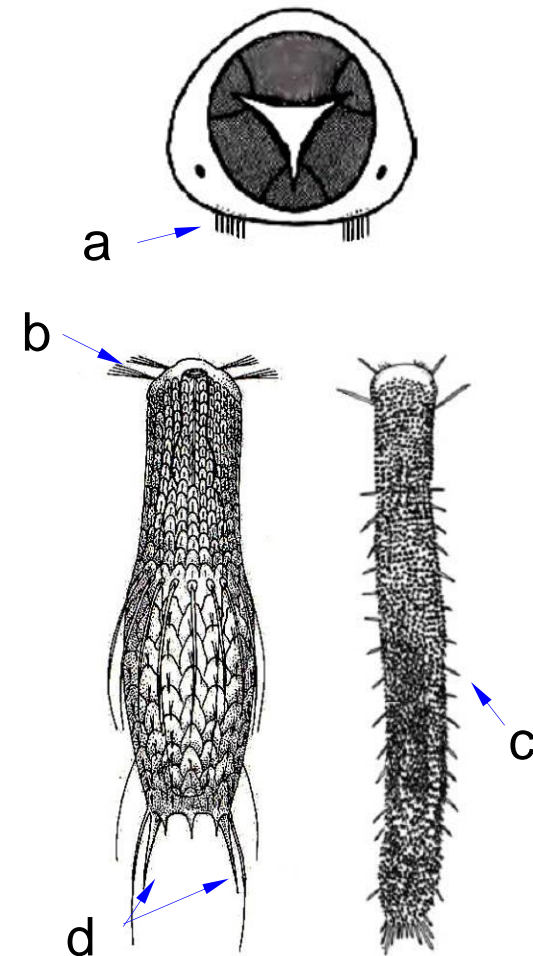
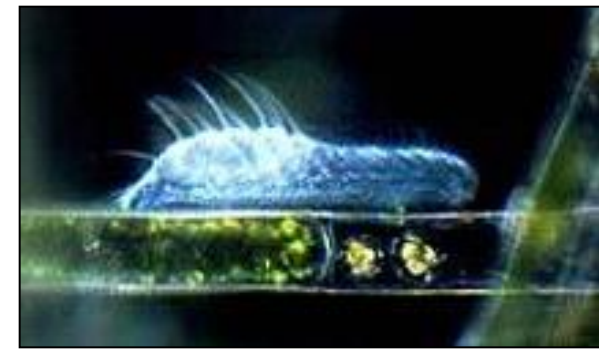
Lophotrochozoa

fylogeneze

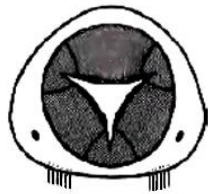
Gastrotricha - břichobrvky

- protáhlé tělíčko, kompaktní bez tělních dutin, délky do 0,05 až 4 mm
- na ventrální straně jsou vířivé brvy sloužících k pohybu (**a**), na hlavě smyslové brvy (**b**)
- trvalá kutikula ze šupinek a štěteček na zádech, na bocích resp. na konci těla jsou adhezivní trubičky (**c**) resp. vidlička (**d**)
- TS: trubicovitá se savým vysunutelným hltanem a s řití, NS: hlavová uzlina a dva provazce, VS: protonefridia, DS a CS: chybí
- vývoj je přímý (generační doba 3-21 dní)
- mořští a sladkovodní, celkem 430 druhů, u nás je známo 24 druhů

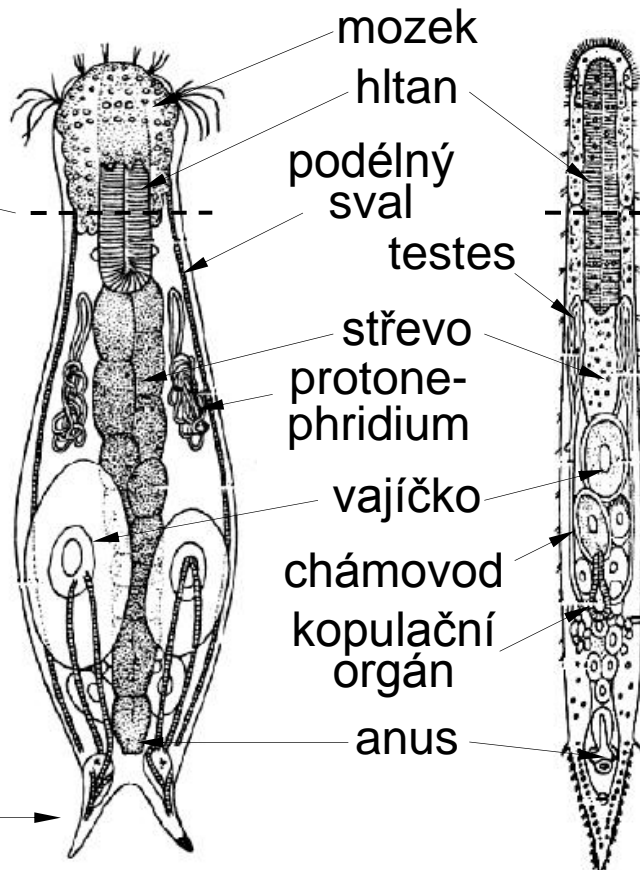

Třída: Chaetonotida

(7 čeledí)

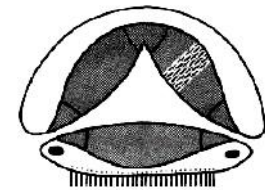

- Převážně sladkovodní
- V detritu a na rostlinách
- Převažuje partenogeneze
- 1 pár lepivých žláz na zádi

Třída: Macrodasysida

(6 čeledí)

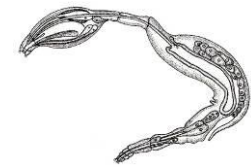
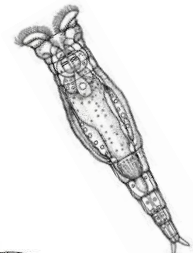
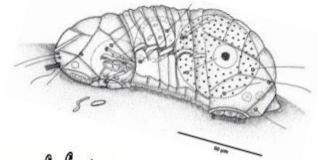
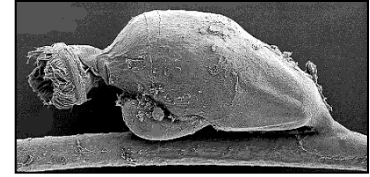
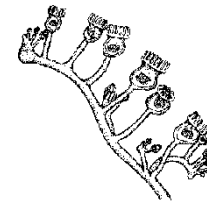
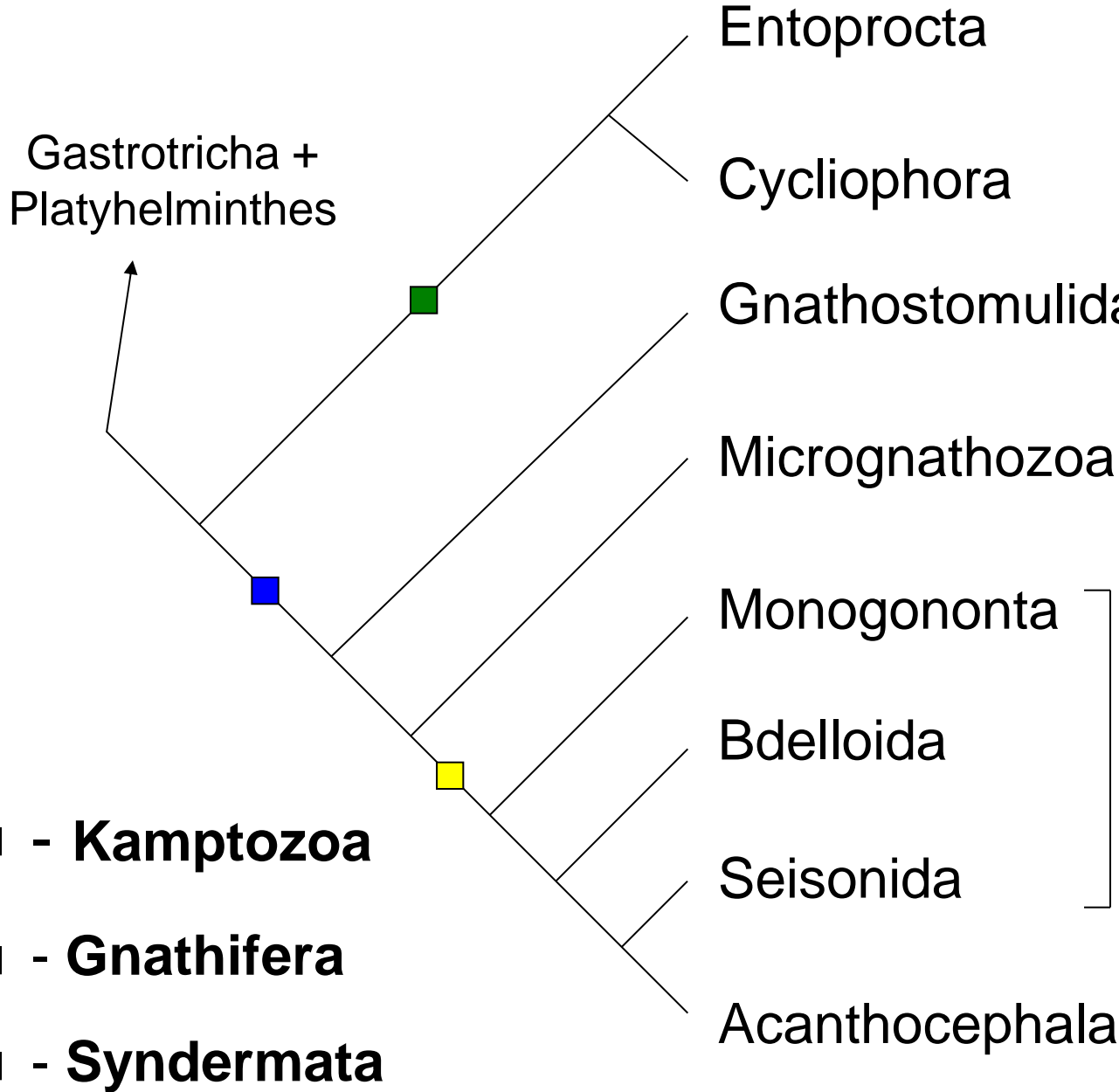

- Jen mořští
- Intersticiálně v sedimentech
- Hermafrodité
- Lepivé žlázy po stranách těla
- Hltanové póry

Kamptozoa + Gnathifera

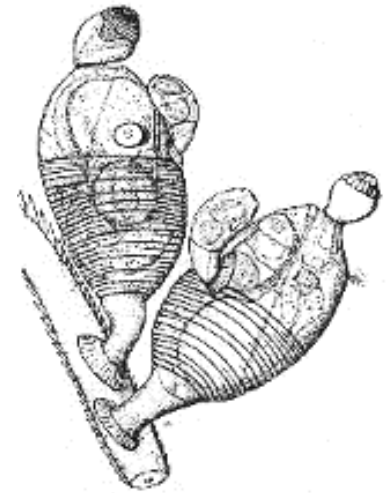
fylogeneze

„Rotifera“

Cycliophora - vířníkovci

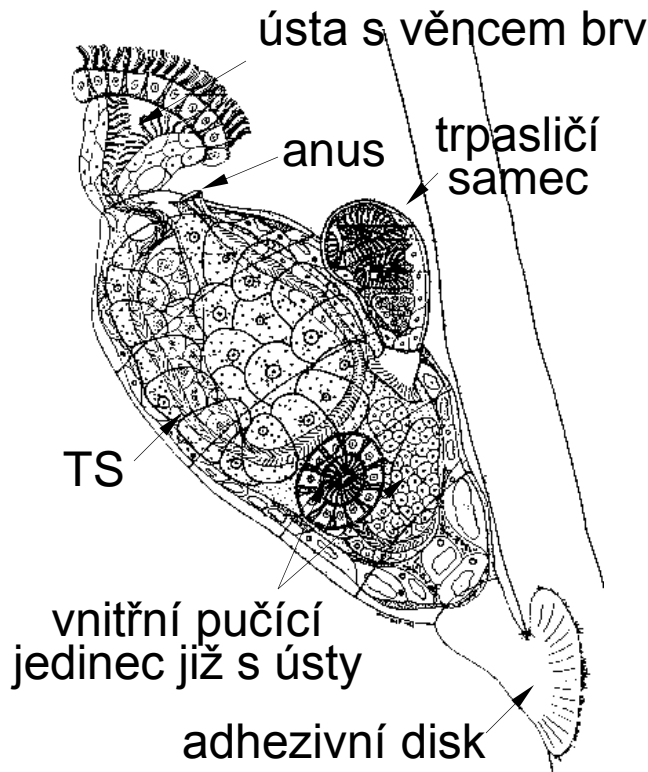
(=Cycliophorida)

- první zástupce - *Symbion pandora* - byl objeven v roce 1995, (název skupiny z řeckého *Cyclos* = kruh a *Phoros* = nésti, což se vztahuje k věnci brv kolem úst)
- je to epikomenzál přisedlý na ústních orgánech humrů, tělo je lahvicovité a dorůstá max. **0,35 mm**
- živočich byl objeven na příústních orgánech severského humra *Nephrops norvegicus*, u severní Evropy v Kattegatské úžině, dále pak na více místech podél švédského pobřeží. Existuje několik nejasných zmínek ze Španělska, Itálie a Brazílie. V září 2003 nalezen v Jaderském moři u Chorvatského pobřeží, poloostrov Istria na humrovi *Homarus gammarus*, (Igt. O. Nedvěd et kol., Č. Budějovice)
- další druh - *Symbion americanus* - popsán v r. 2006 ze S. Ameriky z humra *Homarus americanus*
- na fosilních členovcích rodu *Hesslandola* ze svrchního kambria byly pozorovány zvláštní přichycené útvary, které by pravděpodobně mohly být fosilními příbuznými druhu *Symbion*

Symbion pandora - tělní organizace

- dvoustranně symetričtí, orgány a tkáně ve více než dvou vrstvách (zárod. listech)
- kolem úst mají věnec brv na filtrování potravy, opačný konec těla nese adhezivní disk k uchycení na hostiteli
- mají **necoelomovou** tělní dutinu

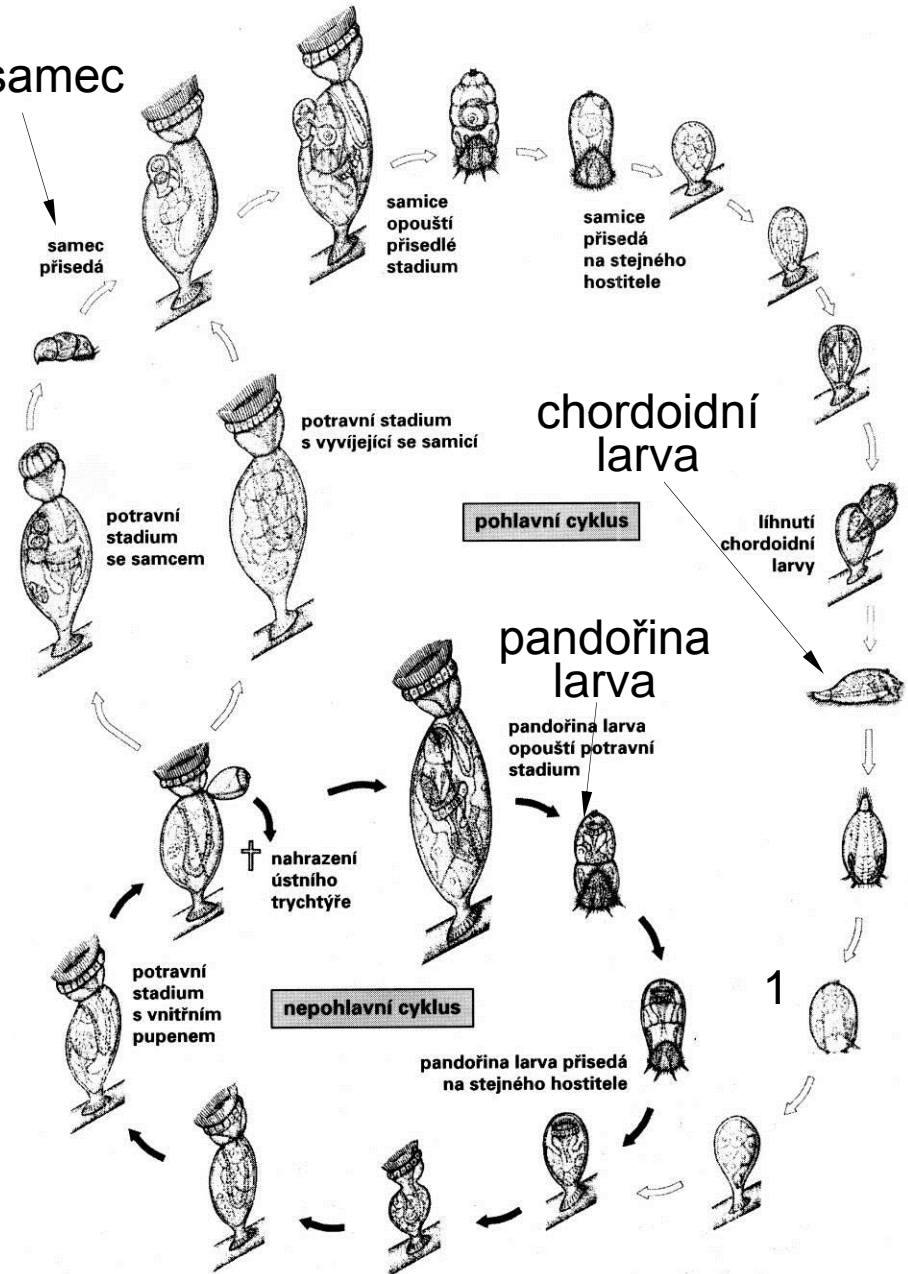

- NS: dobře vyvinutou s mozkem a zauzlinami
- TS: je ve tvaru písmene U, anus je v blízkosti úst
- potravní (nepohlavní) stádia produkují vnitřním pučením nové potravní jedince
- velmi složitý vývoj, kde se střídají pohlavní a nepohlavní stádia a dva typy larev

Symbion pandora - životní cyklus

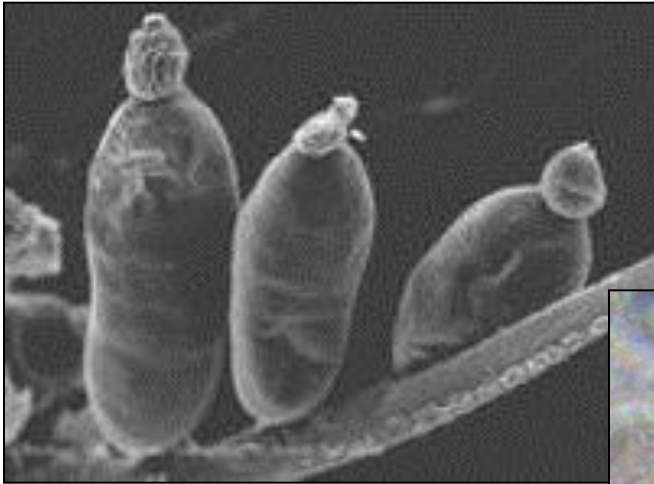
- schéma hypotetického cyklu, z doby popisu, dnes jsou některé věci již upřesněny
- trpasličí samec nevzniká bezprostředně z potravního stádia, ale ze zárodečných pupenů uvnitř **pandořiny** larvy (= prometeova larva), která vzniká uvnitř potravního stádia
- uvnitř pandořiny larvy pučí většinou dva samci, jsou silně obrvení s vyvinutou NS, testes a peniální strukturou, ale nemají střevo
- ke kopulaci zpravidla dochází po uvolnění samice nebo poté

trpasličí samec

Symbion pandora - fylogenetické postavení

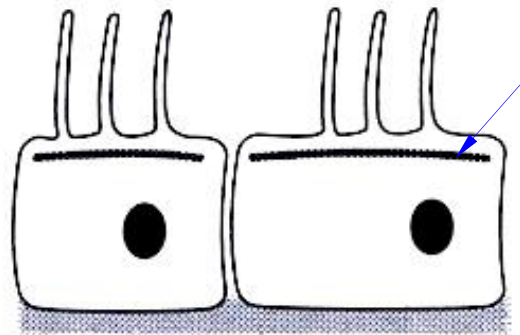
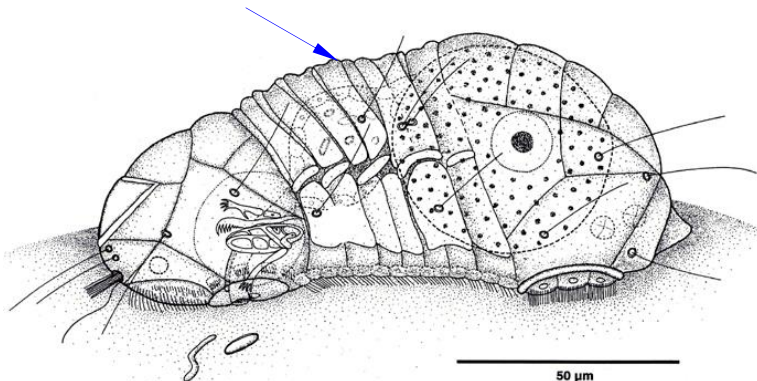
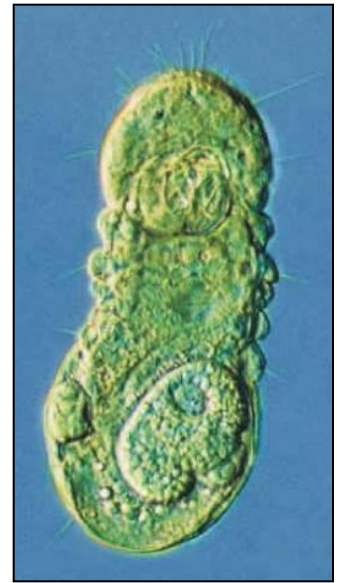
- 1995-1997: řazen do blízkosti mechovců (Ectoprocta) - podobný tvar trávicí soustavy, chordoidní larva je trochoforového typu
- 1998: sekvence 18S rRNA - **příbuzní vrtejšů a vířníků**, v klastrových analýzách sekvencí tvořili sesterskou skupinu k Syndermata a řadili se do blízkosti Gnathostomulida

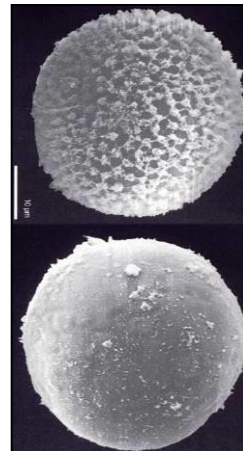
Homarus gammarus

Micrognathozoa - oknozubky

- první zástupce *Limnognathia maerski* byl objeven v r. 1994 a popsán v r. 2000! (Kristensen et Funch)
- nalezen byl v mechových polštářích chladného pramene Isunngua v Kvandalenském údolí na ostrově Disko u západního Grónska
- jedná se jednoho z nejmenších mnohobuněčných živočichů, dorůstají délky 0,105 - 0,152 mm, (proto Micrognathozoa, nikoliv Micrognathozoa - čelist je nápadně velká)
- tělo je kryto hřbetními a postranními destičkami = pokožka vyztužená nitrobuněčným skeletem (nejde tedy o vnější vyloučeninu pokožky jako kutikula členovců)

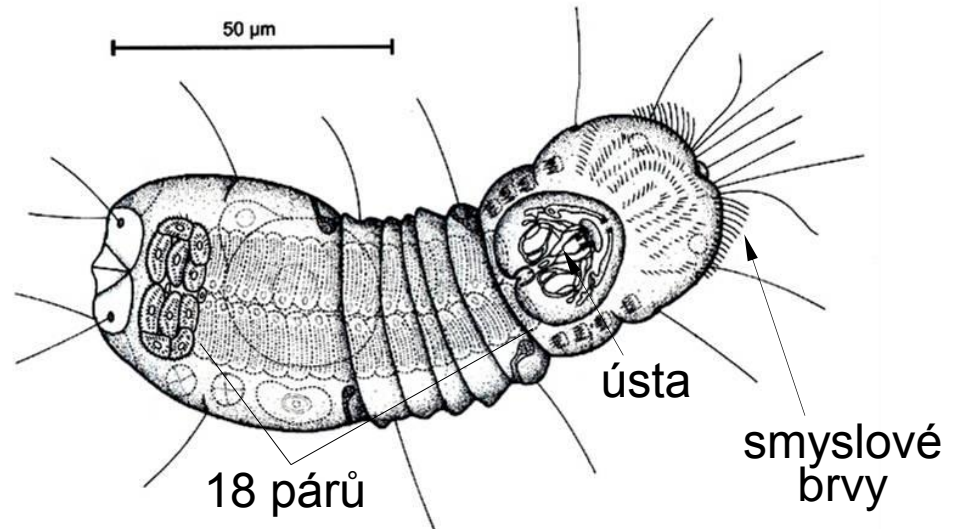
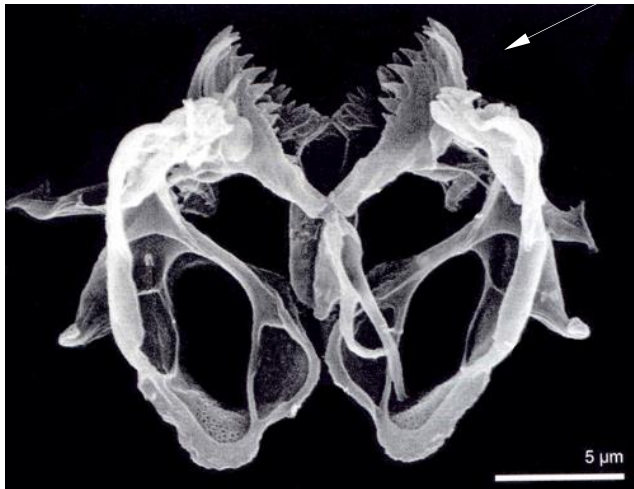

vajíčka

Limnognathia maerski - tělní organizace

- břišní strana kryta obrvenou pokožkou s 18 páry ciliofórů - buňky vybavené 4 řadami složených bičíků - hlavní pohybový aparát
- charakteristický je velmi složitý čelistní aparát v hltanu, složený z mnoha kutikulárních kusadel

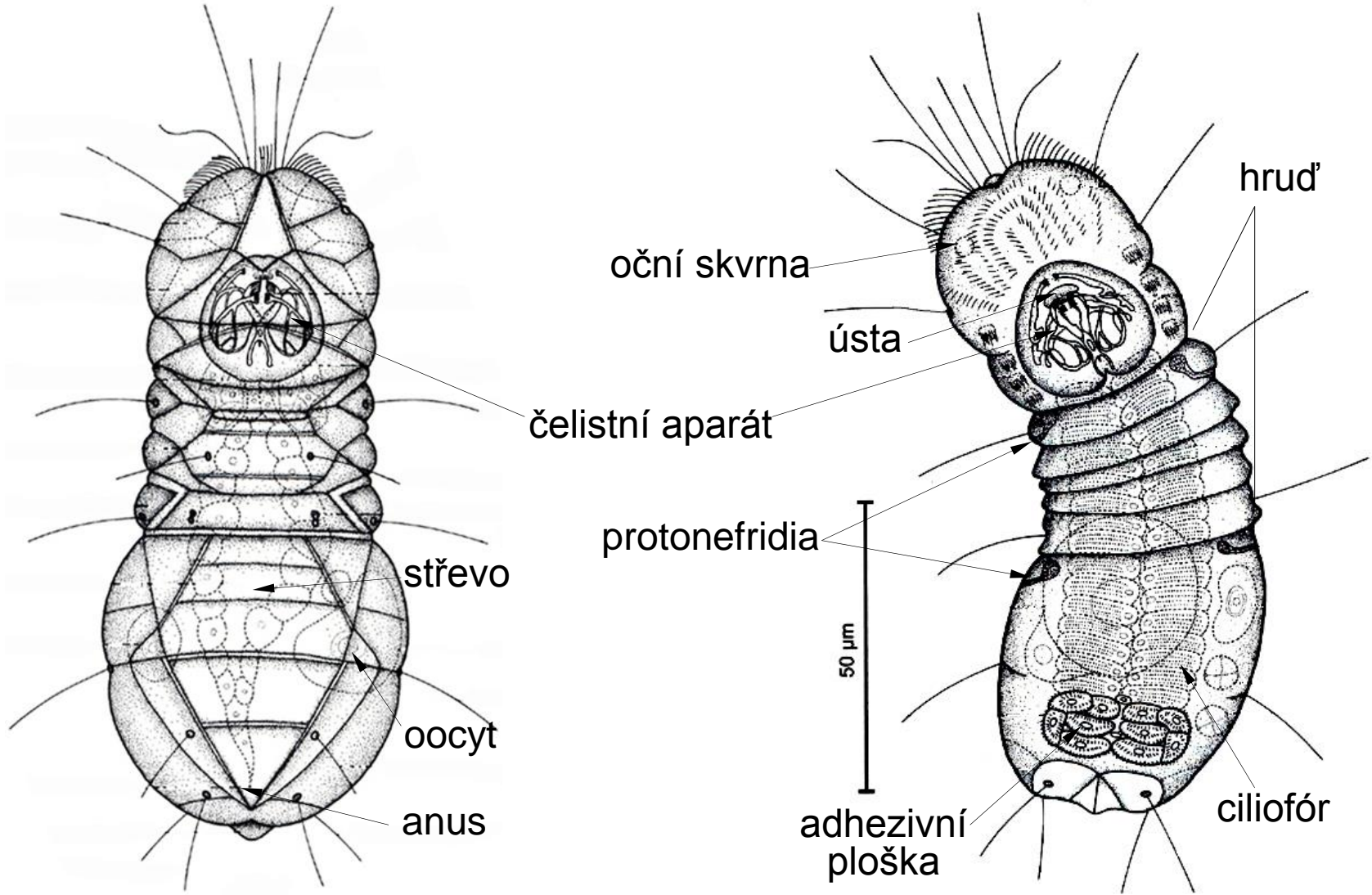

- permanentní řitní otvor chybí - jako Gnathostomulida
- seškrabávají nárosty z mechových polštářů (baktérie, sinice, rozsivky) oscilací hlavy ze strany na stranu
- VS: 2 páry protonefridií
- původně nalezeny jen samice (partenogeneze shodně s Bdelloida), ale **hermafroditi** - samčí žlázy po dozrání mizí

Limnognathia maerski - tělní organizace

Dorsální pohled

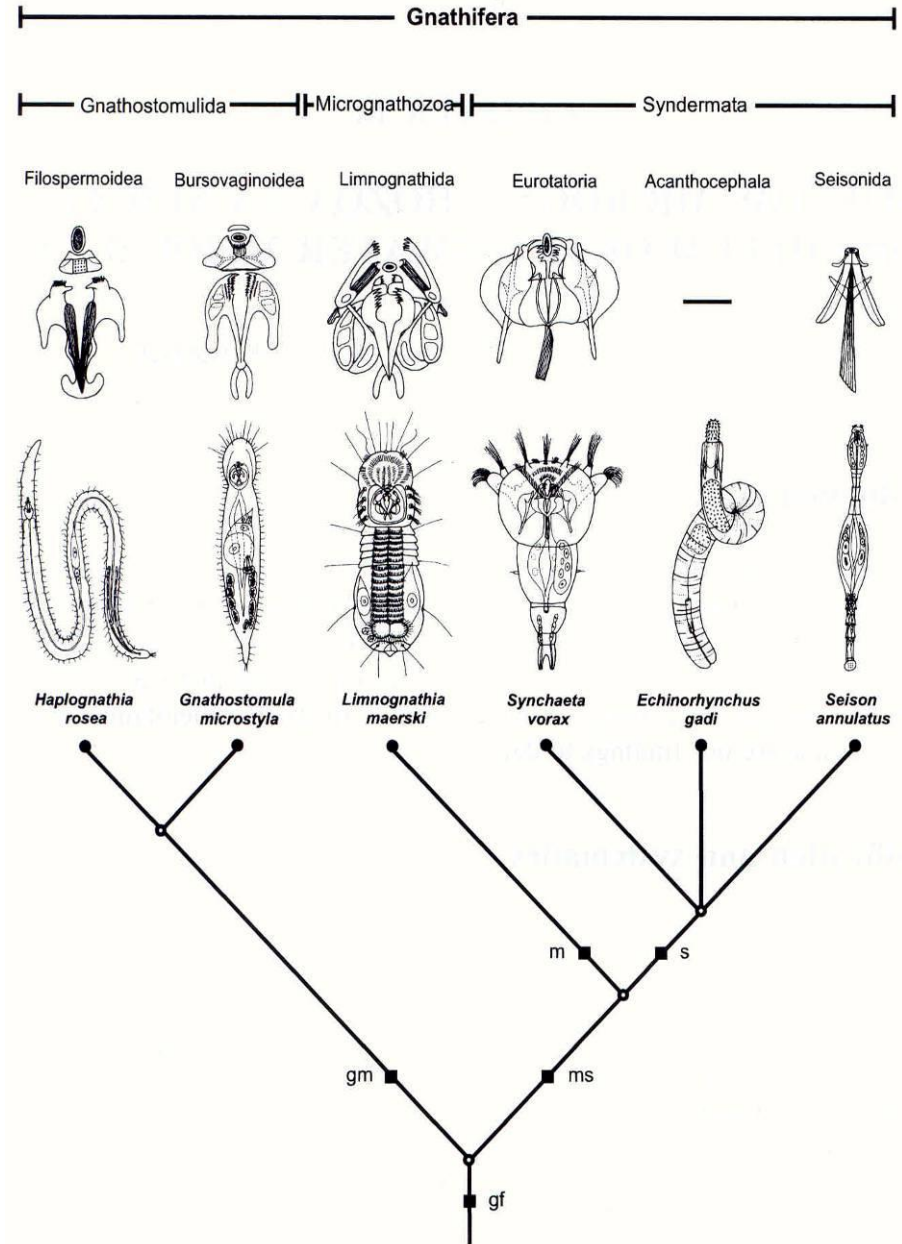
Ventrální pohled

Limnognathia maerski - fylogenetické postavení

- Micrognathozoa jsou prvoústí, bilaterálně symetriční a blízce příbuzní skupinám Gnathostomulida, Acanthocephala a Rotifera, které tvořící monofylum Gnathifera (kmen)
- *L. maerski* je geneticky více příbuzná Rotifera než Gnathostomulida (homologickou strukturou je složitý čelistní aparát složený z trubičkovitých elementů)
- od vířníků se liší pokožkou tvořenou normálními epidermálními buňkami nikoliv mnohojaderným syncytiem

- Výskyt je záhada?
  - pramen je velmi mladý (ještě v posledním glaciálu byl ostrov pod 100 m vrstvou ledu)
  - mořský původ? - zbývající fauna pramene je čistě sladkovodní
  - špatná schopnost migrace - nepřežívá anhydrobiózu (tj. přežít bez vody, např. v anabióze)
- poprvé byl tento živočich sbírám mnohem dříve a publikován např. jako „New Group A“, Ve sbírkách byl nalezen materiál z roku 1979 z druhé lokality (také ostrov Disko), prověřováno bylo mnoho pramenů až po Japonsko - bez výsledku
- 2002: publikována další lokalita - tentokrát ostrovy Crozet v subantarktidě
- tento druhý nález ukazuje (stejně jako molekulární studie), že se jedná o velmi staré organismy, minimálně s druhohor - výskyt na obou pólech

Známé nálezy *Limnognathia maerski* ostrov Disko a ostrovy Crozet

http://www.zmuc.dk/InverWeb/Dyr/Limnognathia/Finding_UK.htm

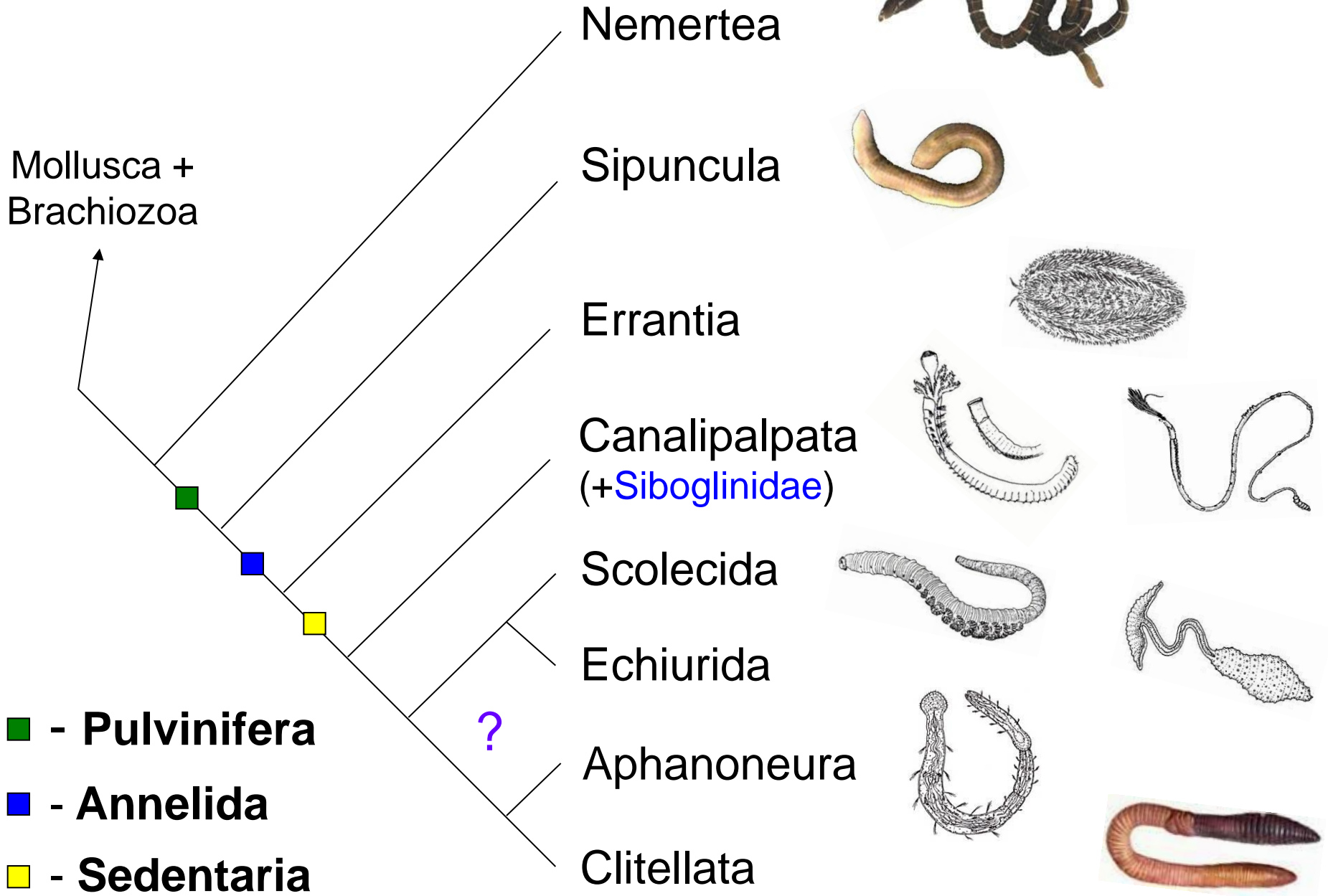

Locus typicus

Nemertea + Pulvinifera

fylogeneze

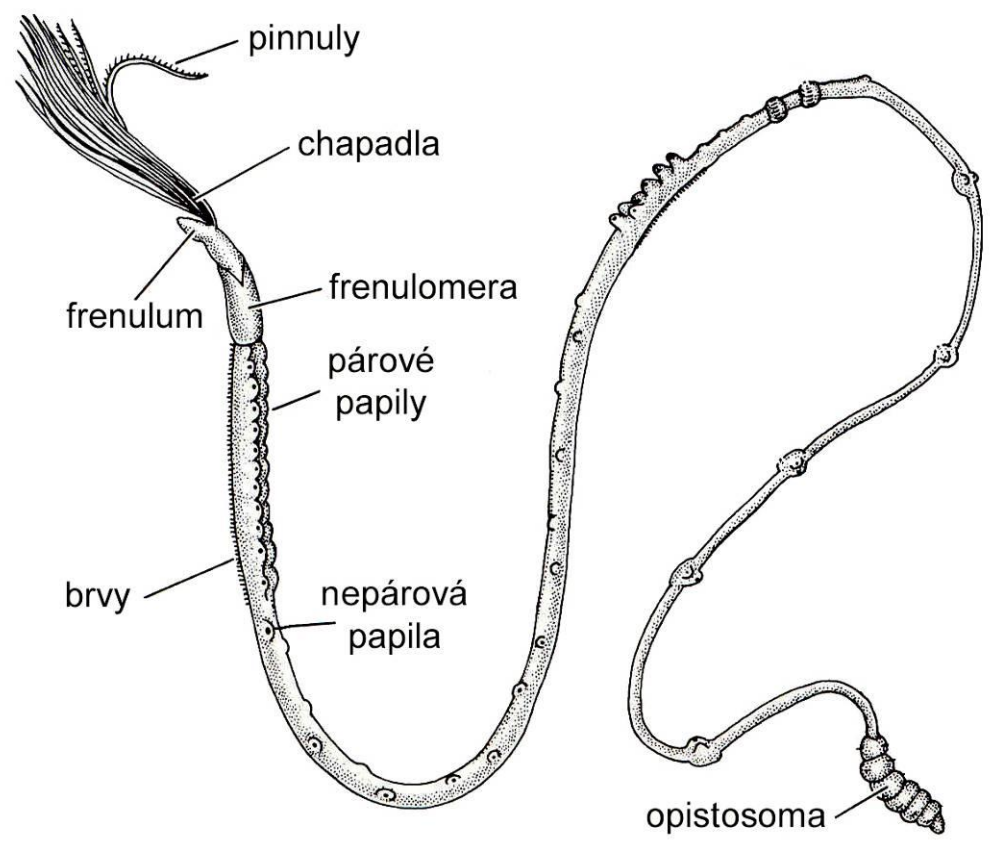
Siboglinidae - pogonofory

(= Pogonophora - bradatice)

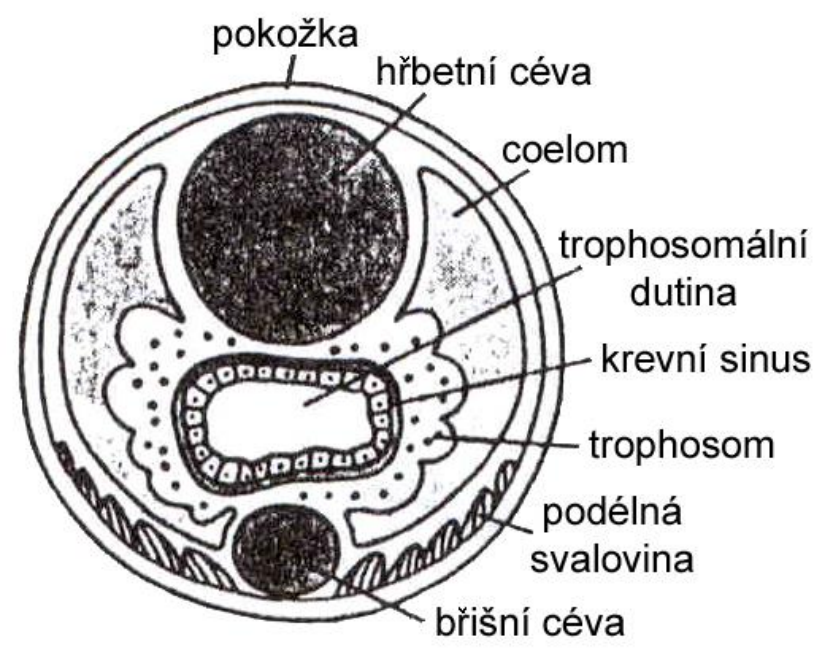
- mořští kroužkovci, v hloubkách několika set až tisíc metrů, v oblastech s vysokými koncentracemi sirných sloučenin a metanu
- dlouhé tenké tělo v **chitinoproteinových rourkách**
- 3 tělní oddíly, přední = prostomium + peristomium nese mnoho chapadel (peristomiální palpy - dýchací fce), druhý = první trupový článek - extrémně prodloužený, třetí (opistosoma) = ostatní segmenty + pygidium
- CS: uzavřená se srdcem, VS a NS - typický kroužkovec
- TS: pouze u larev (obrvené), v dospělosti je na jejím místě **trofom** = endodermální buňky naplněné edosymbiotickými, většinou chemoautotrofními bakteriemi
- známo okolo 100 druhů, další jsou popisovány

pogonofory - stavba těla

segmentované a nese štětiny = kroužkovec

- tělo dlouhé 10-300 cm, široké většinou okolo 1 mm
- chapadel 1-200

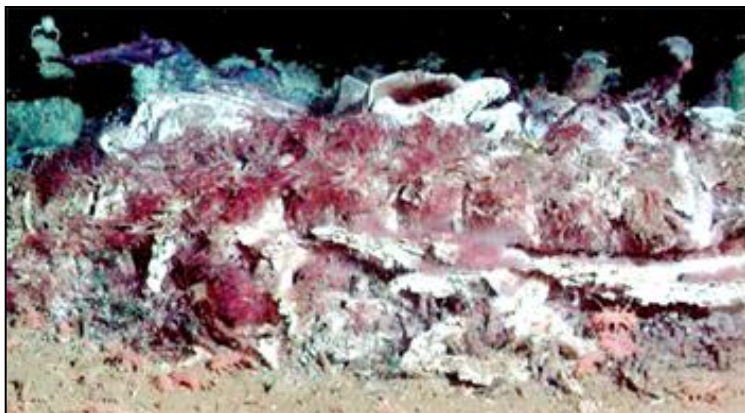
Riftia pachyptila (riftie hlubinná) - Galapážský rift (2,5 km), u horkých sirných vývěrů, 150 cm

Lamellibrachia sp. - Mexický záliv, hloubka okolo 1 km, u chladných solných jezer na vývěrech metanu z ropných ložisek, délky do 3 m, dožívá se až 250 let!

Osedax - kostižerky

- objeveny roku 2004, doposud 5 druhů
- nesegmentované samice v jejichž rourkách žijí po stovkách miniaturní samečci (0,2 mm)
- samice postrádají střevo i trofozom, ale v zadní části je pokožkový vak naplněný symbiotickými bakteriemi
- symbionti jsou úplně jiní než u jiných skupin, jsou heterotrofní - energii získávají degradací tuků
- kostižerky osidlují kostry uhynulých velryb!

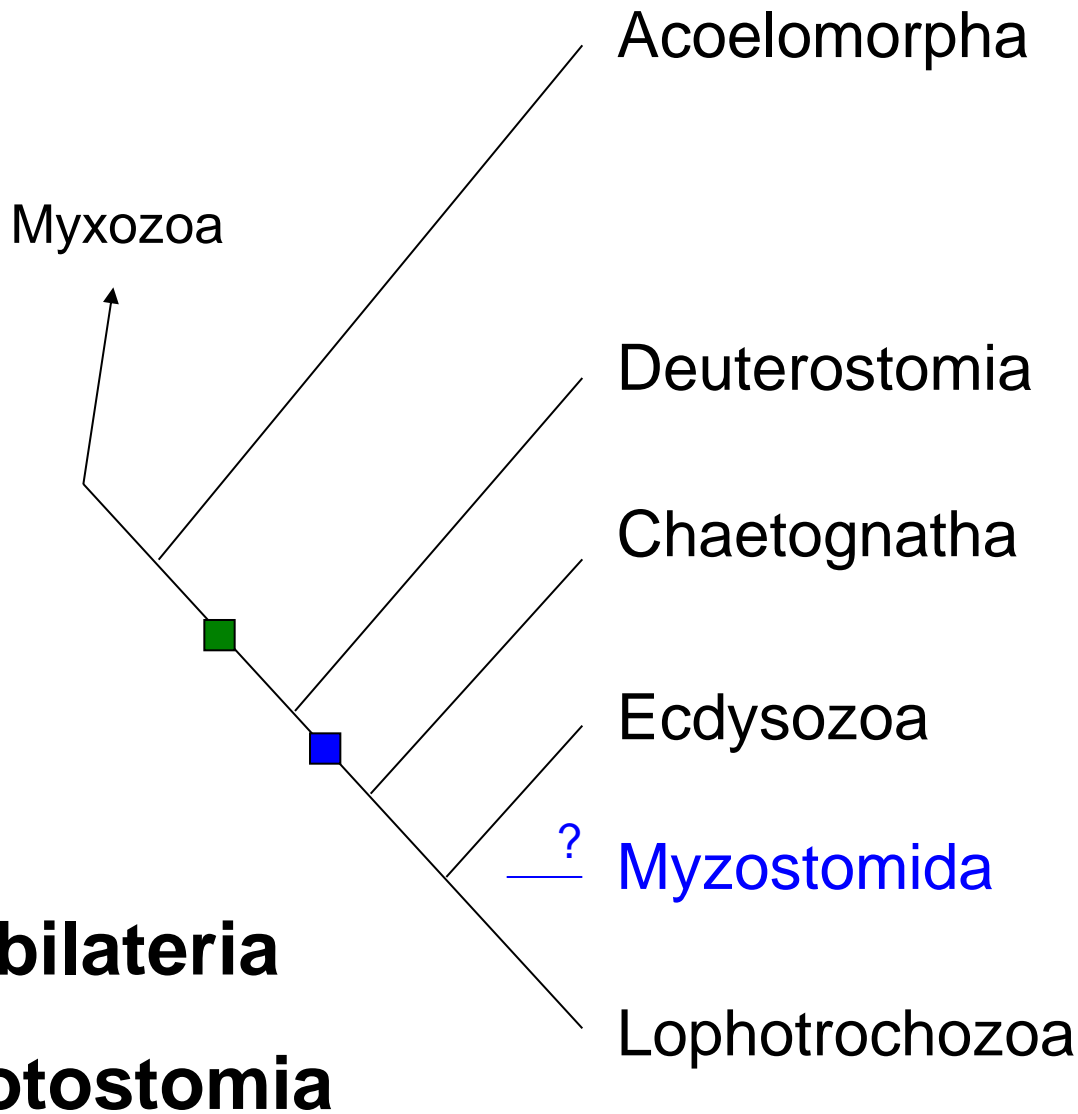
Osedax frankpressi
pobřeží Kalifornie,
samice do 5 cm

kostra velryby na
mořském dně

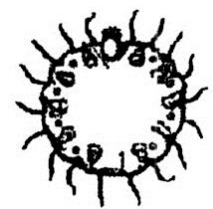
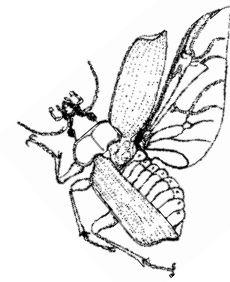
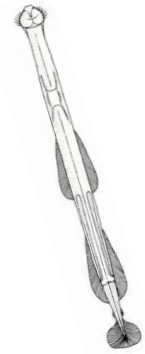
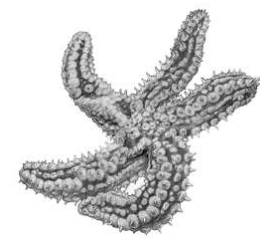
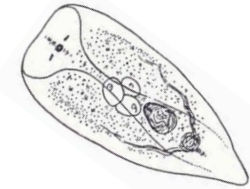

Bilateria (= Triploblastica)

■ - Eubilateria

■ - Protostomia

Myzostomida - lilijicovci

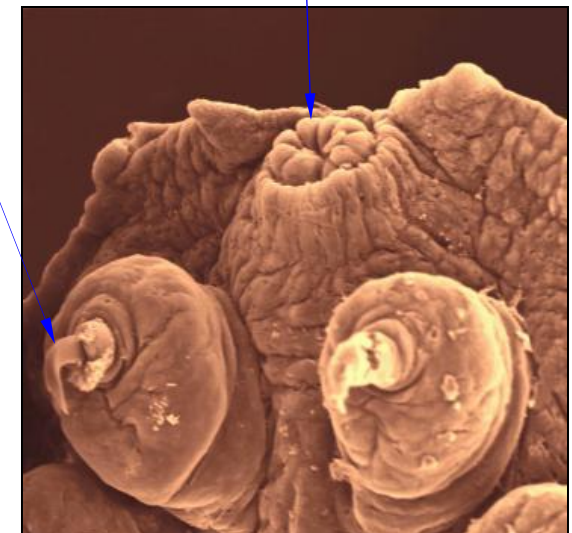
- výlučně mořská skupina; považováni za motolice, pak dlouho řazeni mezi kroužkovce, dnešní stav: více příbuzní ploštěncům
- jsou epikomenzálové a ekto- i endoparazité hvězdic, hadic a nejčastěji lilijic, známo 150 druhů řazených do 7 čeledí
- velikost zploštělého a oválného těla vzácně překračuje 5 mm
- na spodní straně 5 párů parapodií s háčky - pohyb

vlastní jedinec ukrytý v cystě

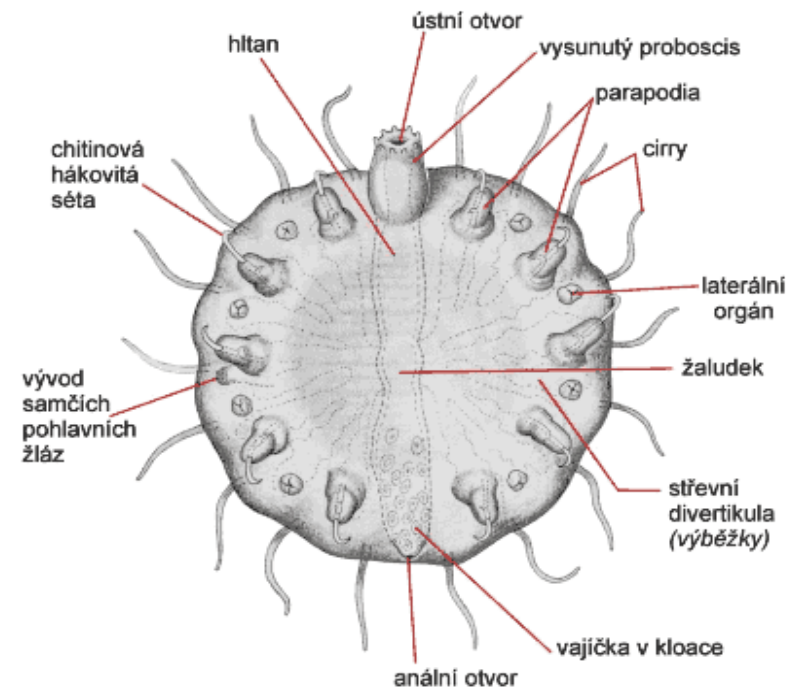

ústní přísavka

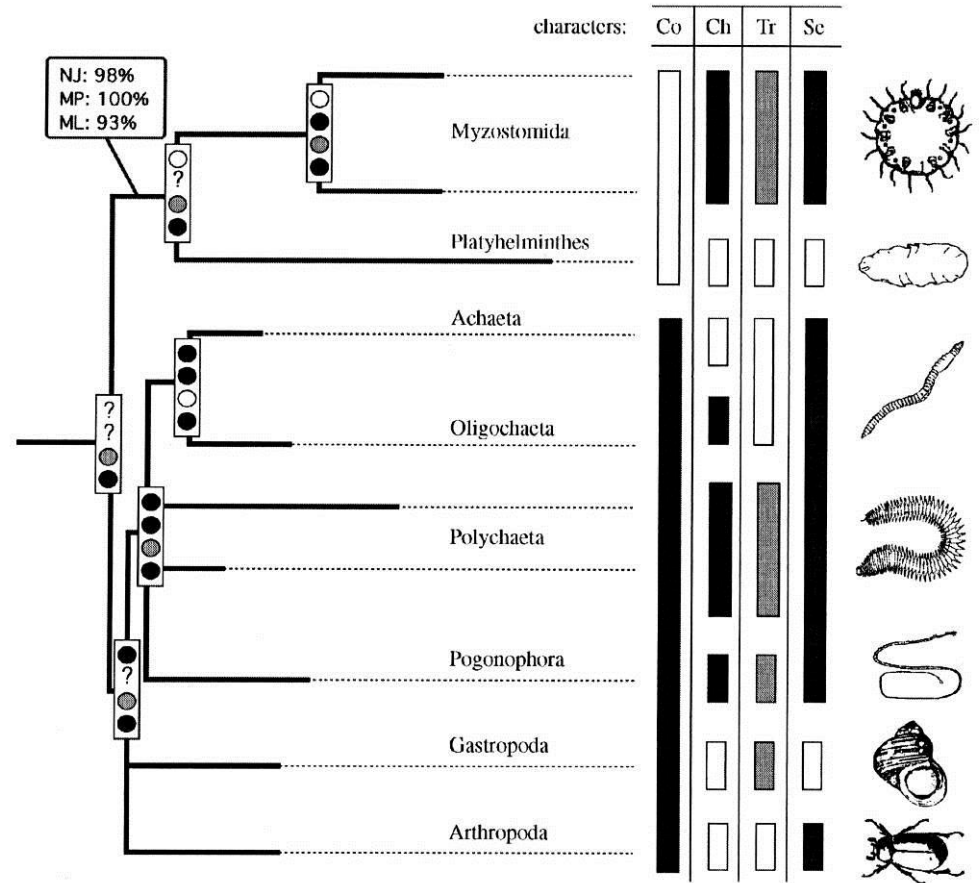
Lilijicovci - tělní organizace

- bilaterálně symetriční, 3 zárodečné listy, celom? - jistě redukován a nesegmentován, tělo s náznaky článkování (kroužkovec)
- okraje těla s cirry, parapodia vyztužena štětinou (aciculum), pokožka pokryta bičíky
- TS: střevo se slepými výběžky, hltan vysunovatelný a savý (myzostoma = savá ústa), ujidají potravu hostitelům a někdy sají i přímo je
- postrádají: dýchací a oběhovou soustavu, ? nervovou s.
- VS: párové nefridie po stranách těla s vývodem do kloaky
- smysly: laterální orgán - 4 páry mezi panožkami, vypadají jako přísavky
- PS: hermafrodité + malí samci (?), oplození vnitřní, **spermie s vlečným bičíkem!**, vývoj přes volně plovoucí obrvenou larvu typu trochofory kroužkoveců
- známí jako fosilní cysty na lilijicích již z ordoviku

Myzostomida - kam s nimi

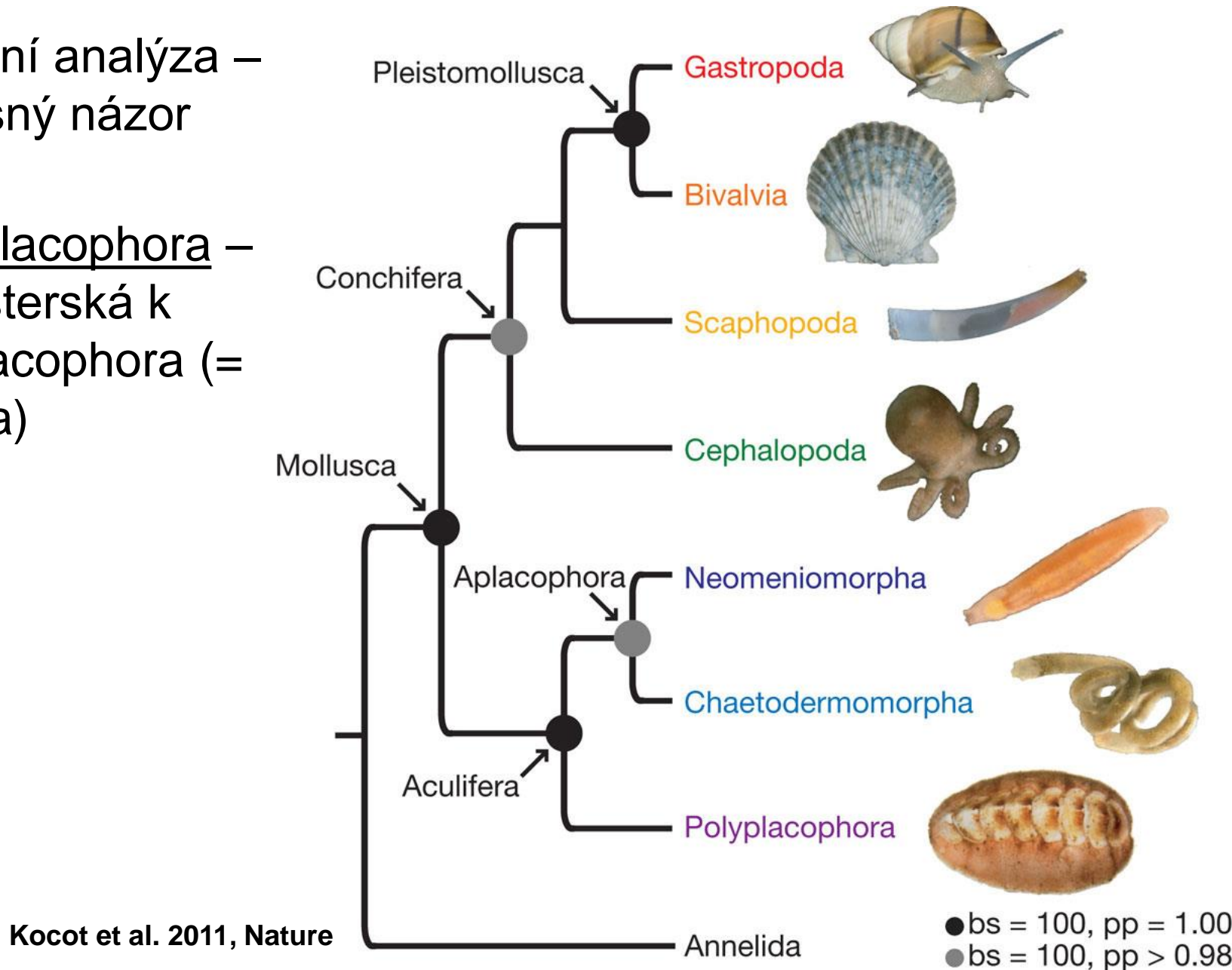
- 1987: blízce příbuzní vrtejšům (Acanthocephala)
- 1997: je to skupina mnohoštětináčů (Polychaeta)
- 1998: patří mezi Trochozoa, ale mimo Annelida
- 2000: nejsou to kroužkovci, naopak jsou mnohem více příbuzní ploštěncům (Platyhelminthes) než kterékoliv skupině trochozoí
- ? samostatný kmen

Eeckhaut I. et al. (2000)

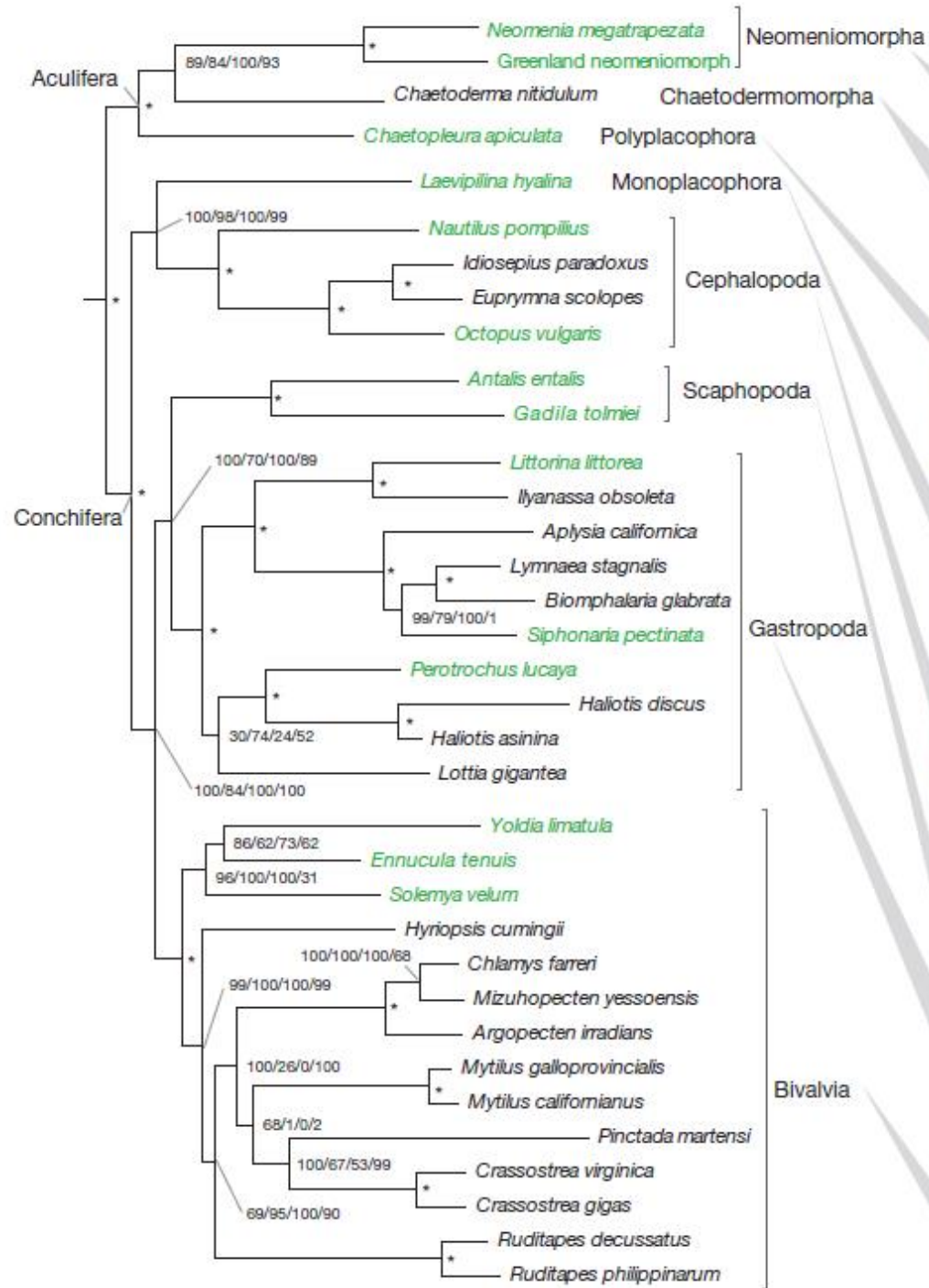
Základní fylogeneze měkkýšů

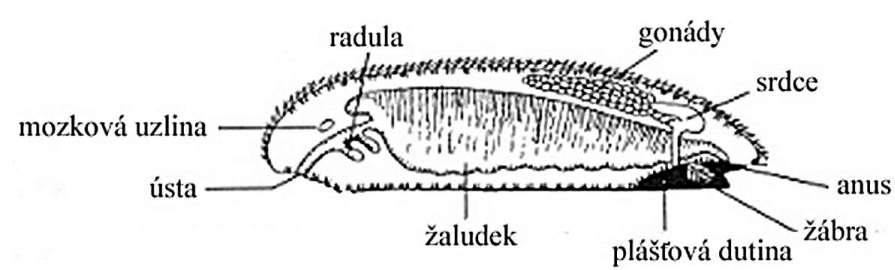
- Poslední analýza – současný názor
- Chybí Monoplacophora – asi sesterská k Polyplacophora (= Serialia)

Vše jinak?

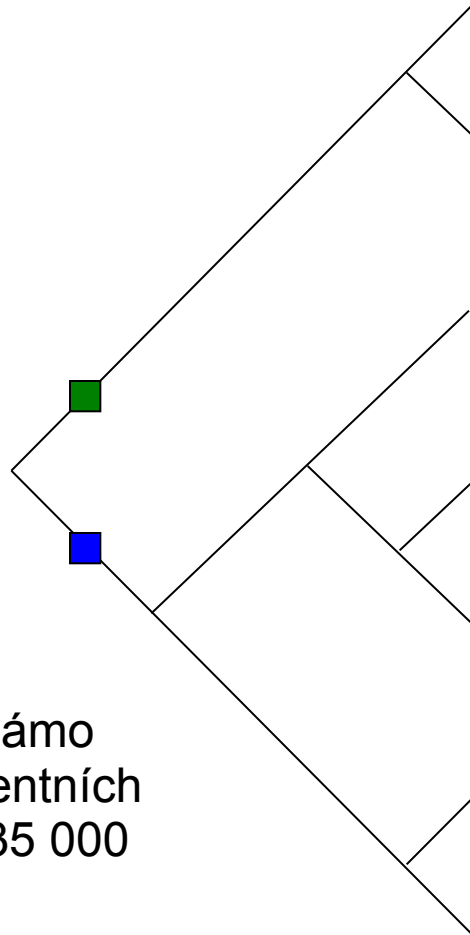
- prosinec 2011, všechny skupiny zahrnuty
- výsledek „nehezký“

hypotetický předek

Aculifera
Conchifera

Aplacophora

Polyplacophora

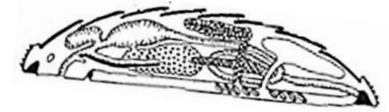
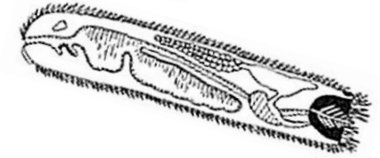
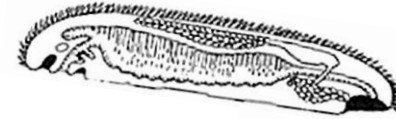
Bivalvia

Gastropoda

Scaphopoda

Monoplacophora

Cephalopoda

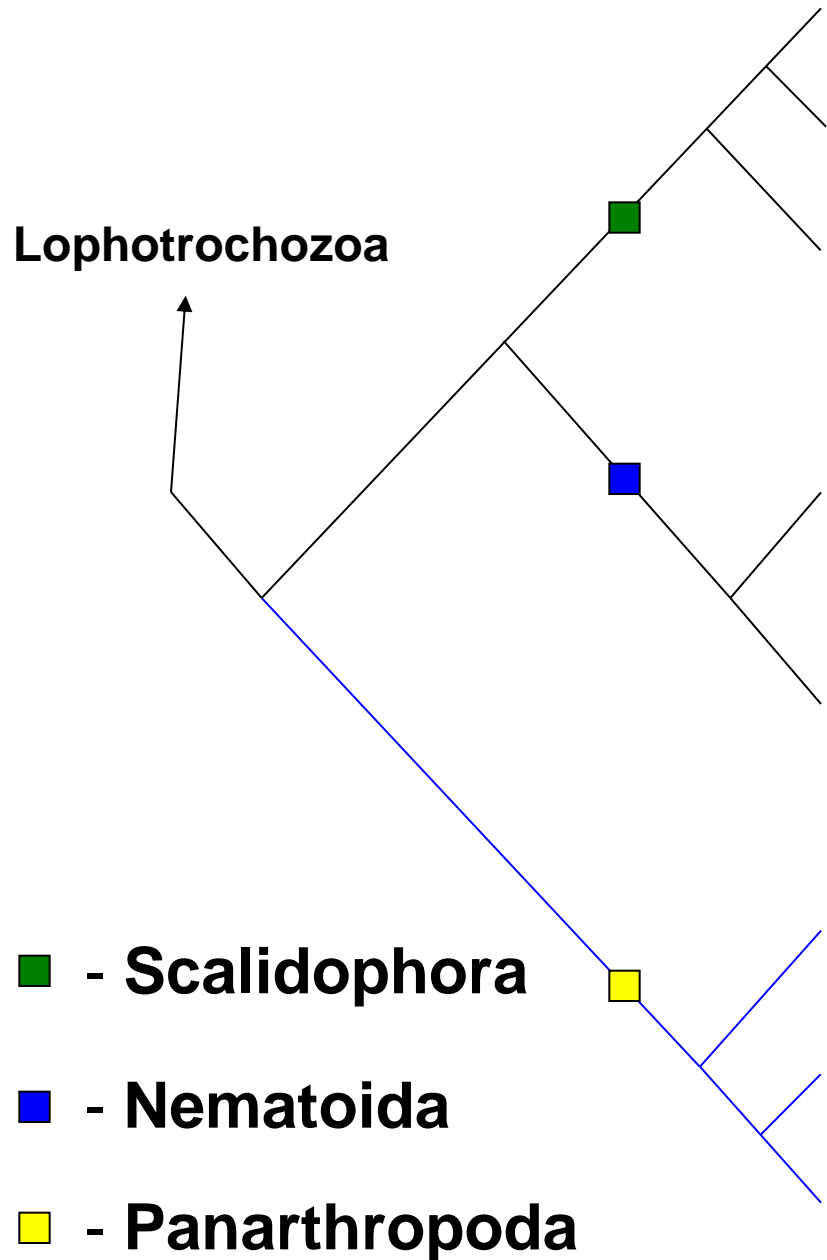
v současnosti je známo téměř **130 000** recentních (80 % tvoří plži) a 35 000 fosilních druhů

fosilní známí už od kambria, často stratigraficky velmi významní

Ecdysozoa

Lophotrochozoa

- - Scalidophora
- - Nematoida
- - Panarthropoda

- Priapula
- Loricifera
- Kinorhyncha
- Nematomorpha
- Nematoda
- Onychophora
- Tardigrada
- Arthropoda

Arthropoda

1 240 000 spp.

Tardigrada

Pycnogonida

Xiphosura

Arachnida

Chilopoda

Symphyla

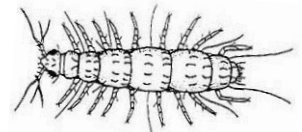
Diplopoda

Pauropoda

Pancrustacea

„Cheliceriformes“

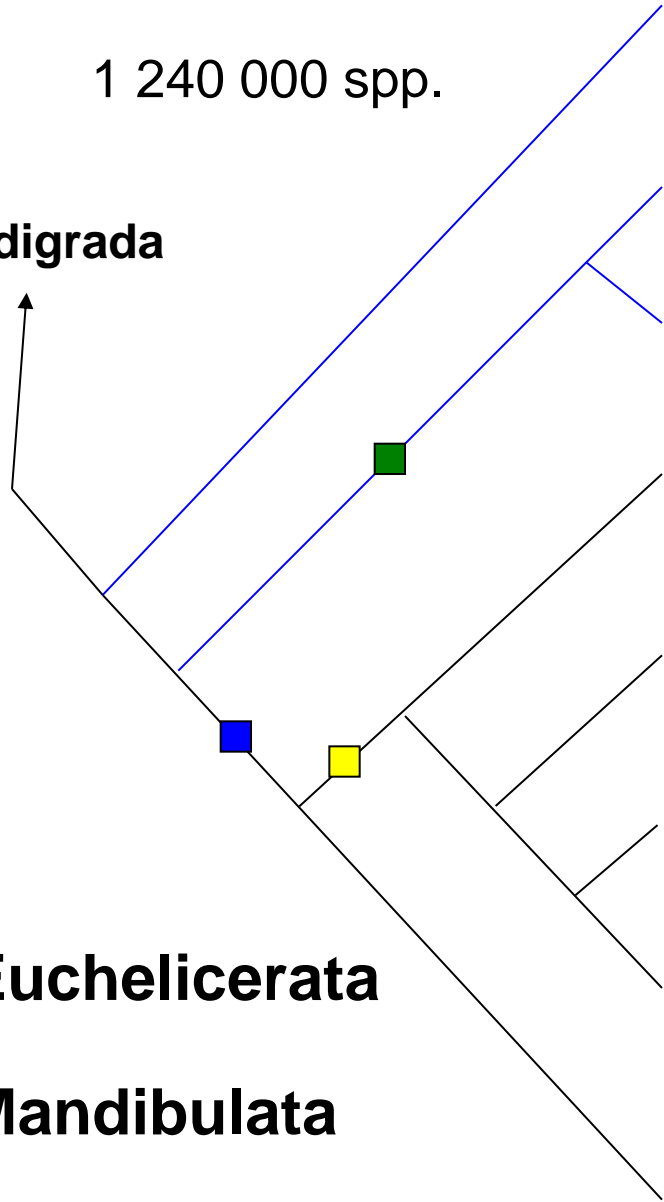
fylogeneze

■ - Euchelicerata

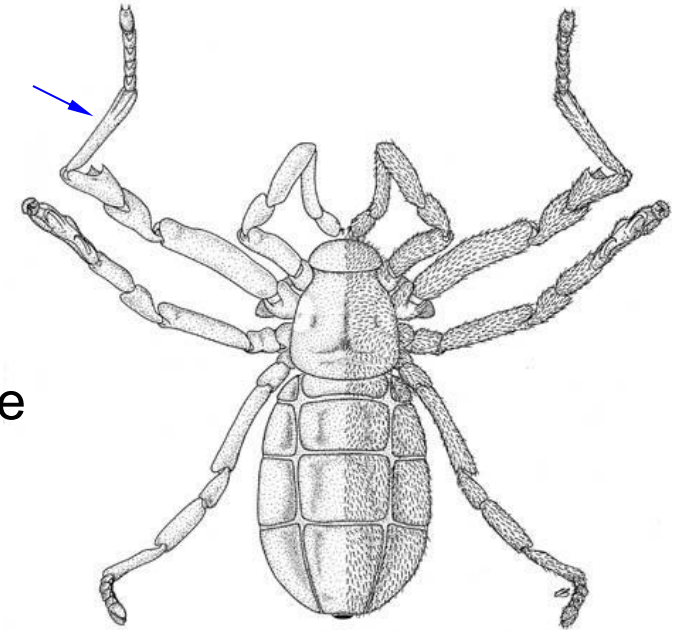
■ - Mandibulata

■ - Myriapoda

Ricinulei - roztočovci

- drobní, velikost 5-10 mm
- slepí, půdní, se tlustými končetinami
- specifickým znakem je „kápě“ (**cucullus**) – při vytažení kryje ústa a chelicery
- druhý pár končetin prodloužený – smyslová fce
- loví drobné členovce v listovém opadu tropických lesů nebo v jeskynních
- tropy záp. Afriky a již. Ameriky, ca 75 druhů

Ricinoides atewa, nedávno popsáný druh z Ghany, loví termity a mravence

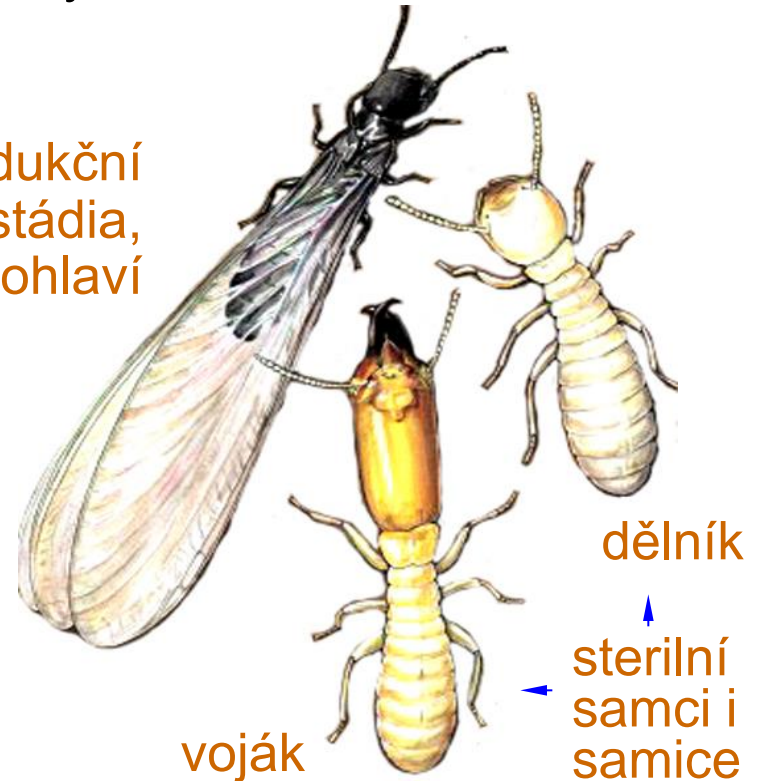
Isoptera - všekazi

- tropický a subtropický sociální hmyz, vytváří polymorfní kasty
- patří mezi šváby, sesterskou linií je skupina sociálních švábů
- kryptobionti - staví hnízda (termitiště) pod zemí a na povrchu půdy, někteří jsou závažní škůdci dřevěných staveb
- okolo 2300 druhů, v jižní Evropě dva druhy dvou rodů (*Kaloterme*s a *Reticulitermes*)

termiště

reprodukční
okřídlená stádia,
obě pohlaví

voják

dělník

sterilní
samci i
samice

Scotoplanes globosa – sea pig

http://www.youtube.com/watch?v=x3dvs6C8c7g&feature=player_embedded

